

**KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS M. VALANČIAUS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS
KURMAIČIŲ FILIALAS**

KURMAIČIŲ ISTORIJA – ATEIČIAI

Projektą rengė ir medžiaga rinko
Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus
viešosios bibliotekos Kurmaičių filialo
vyr. bibliotekininkė Rimanta Žilinskienė

KRETINGA

2007

TURINYS

PRATARMĖ	3
KURMAIČIŲ KAIMO VARDŲ KILMĖ	4
KURMAIČIŲ KAIMO GEOGRAFINĖ PADĖTIS	5
ISTORIJA	10
KARAS	11
TREMTIS	12
KURMAIČIŲ KAIMO TREMTINIŲ SĄRAŠAS	13
KURMAIČIŲ KAIMO TREMTINIŲ ATSIMINIMAI	15
IRENA ŠILAITĖ-ŠERTVITIENĖ	15
STANISLAVA KIESAITĖ-KIESEVIČIŪTĖ STEPONKIENĖ	18
PARTIZANAS AUGUSTAS KIESA-PARTIZANAS JŪRA	19
ANTANAS RŪTĖ	20
POKARIO LAIKOTARPIS	22
KURMAIČIAI ŠIANDIEN	27
KURMAIČIŲ AB VIEVIO PAUKŠTYNO FILIALAS	27
KRETINGOS RAJONO KULTŪROS CENTRO KURMAIČIŲ FILIALAS	29
KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS M. VALANČIAUS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS KURMAIČIŲ FILIALAS	34
KURMAIČIŲ PRADINĖ MOKYKLA	37
KURMAIČIŲ PAŠTAS	42
KURMAIČIŲ BENDROSIOS PRAKTIKOS GYDYTOJŲ KABINETAS	43
ŠIANDIEN VEIKIANČIOS ĮMONĖS KURMAIČIŲ KAIME	46
UAB „P.VARKOJIS IR KO“	46
SKALBYKLA UAB „NAVABA“	48
KURMAIČIUOSE VEIKIANČIOS NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS	49
KURMAIČIŲ KAIMO BENDRUOMENĖ „KURMAIČIAI“	49
SPORTO KLUBAS „KURMAIČIAI“	54
ŽYMŲS KAIMO ŽMONĖS	57
IRENA ŠILAITĖ-ŠERTVITIENĖ	57
TĖVAS LEOPOLDAS SHEIFELE, OFM (ERNST HELMUT SHEIFELE)	59
PRANAS VARKOJIS	61

SANDRA JANUŠAITĖ	63
DAIVA KATKUTĖ	64
KURMAIČIŲ KULTŪROS PAVELDAS	65
PILIAKALNIAI.....	66
KURMAIČIŲ PILIAKALNIS-PLIALĖ.....	66
PILKAPIAI. KAPINYNAI. MARKAPIAI.....	68
PILKAPYNAS, VADINAMAS PILALĖ ARBA MARKAPIAIS	68
KAPINĖS VADINAMOS MARKAPIAIS.....	71
KAPINĖS-PRANCŪSKAPIAI	74
KAPINĖS VADINAMOS KAPELIAIS	78
MAŽOJI KURMAIČIŲ KAIMO ARCHITEKRŪRA	80
KRYŽIAI.....	81
KRYŽIUS STOVĖJĘS KURMAIČIŲ KAIMO CENTRE, VĖLIAU	
PERSTATYTAS DUOBLIENĖS SODYBOJE.....	81
NAUJAS KRYŽIUS KAIMO CENTRE	82
KRYŽIUS S. IR J. STEPONKŲ SODYBOJE.....	83
KOPLYTĖLĖS	84
KOPLYTĖLĖ, ESANTI JADVYGOS ŠALNIENĖS SODYBOJE.....	84
KOPLYTĖLĖ ESANTI A. IR V. MICKŲ SODYBOJE	86
KOPLYTĖLĖ ESANTI D. IR A. ANUŽIŲ SODYBOJE	87
KOPLYTĖLĖ ESANTI D. IR A. TIŠKŲ SODYBOJE	89
KURMAIČIŲ KAIMO PAGRINDINĖS GATVĖS ŠIANDIEN	90
KURMAIČIŲ KAIMO KRAŠTOVAIZDIS.....	92
NAUDOTA LITERATŪRA	96

PRATARMĖ

Kaimas – Lietuvos šaknis ir kamienas, kuris amžius maitino medį, kuris vadinasi Lietuva. Kaimų istorijos – tai praeities kultūros dalis, kuri yra tokia suprantama ir artima kiekvieno lietuvių širdžiai.

Jei kalbėti apie mūsų tautos šaknis, apskritai apie mūsų tautą, jos istoriją, jos dainas, pasakas, mįsles, minkles, etninę mūsų kultūrą – viskas susieta su kaimu. Pasiklausykime lietuvių liaudies dainų – artojėlis, audėjėlė, na ir žinoma kareivėlis. Toks buvo senovės lietuvis – mūsų protėvis. Taigi visos mūsų šaknis – kaime, juodoj žemėj, kurią mylim ir kartais keikiam. Kaime pagaliau – mūsų duona. Gyvenimas prasidėjo nuo žemdirbystės. Kitkas atsirado daug vėliau [28, p. 3].

Šis kraštotyros darbas „KURMAIČIŲ ISTORIJA ATEIČIAI“ skirtas mokiniams, Kurmaičių bendruomenei bei rajono gyventojams, besidomintiems istorija, prisiminti, koks kaimas buvo senovėje, kokie archeologiniai paminklai supa, ką išgyveno senoliai tremties metais, pokarinio laikotarpio veiklą ir kaimo būtl. Gal būt šis darbas bus naudingas studentams, ar besidomintiems Lietuvos kaimų raida žmonėms.

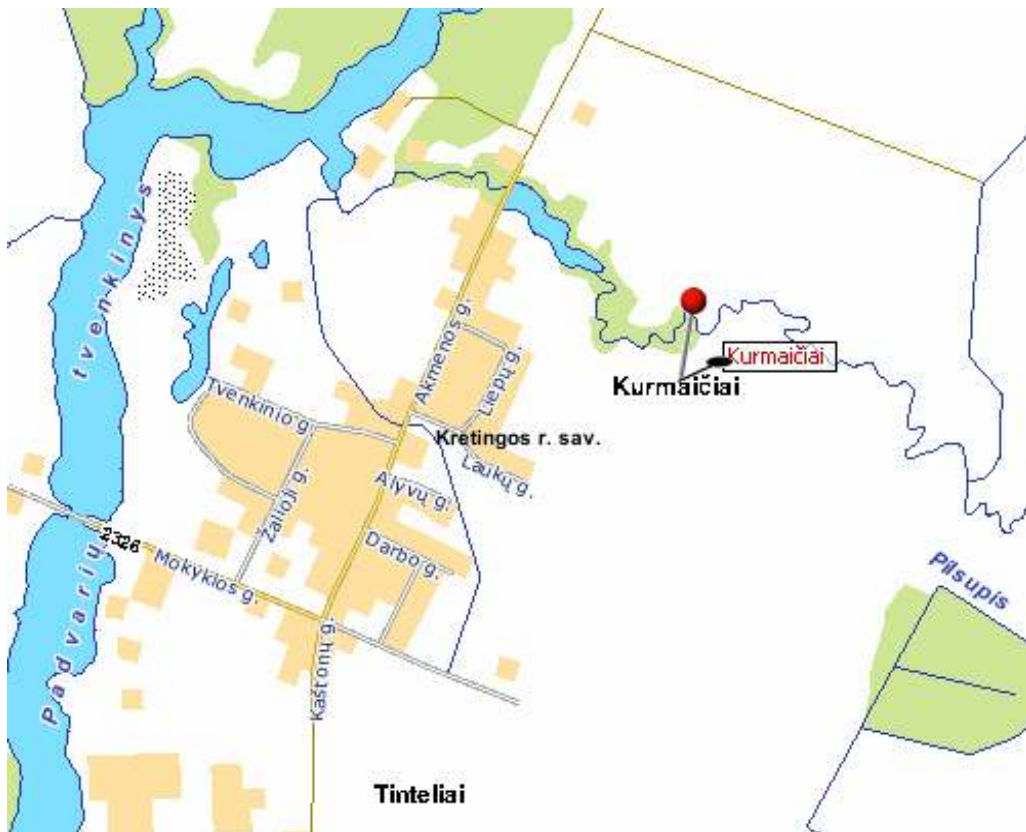
KURMAIČIŲ VARDŲ KILMĖ

Kurmaičių kaimo pavadinimas nurodo ir vardo kilmę. Manoma, kad pavadinimas kilęs iš kurmių todėl, kad čia žemė kurmių gausiai išrausta buvusi, o gal būt, kad čia gyvenę labai darbštūs žmonės, kaip kurmiai rausią žemę. Kurmaičių kaimas pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėtas 1566 m. Gyvenvietėje buvo keli mediniai namai. Kaime yra J. Dauginčio sodybos svirnas, statytas 1797 m. – vietinės reikšmės architektūros paminklas.

J. Dauginčio sodybos svirnas statytas 1797 m. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KURMAIČIŲ KAIMO GEOGRAFINĖ PADĖTIS

Kurmaičių kaimo žemėlapis [18].

Kurmaičiai – kaimas Kretingos rajone, nutolęs nuo miesto 4 kilometrus.

Iš Vaineikių miškų išteka Akmena, kuri už Kretingos rajono vadinama Dane. Jai išpūdingumo suteikia ties Genčiais ir Kurmaičiais tyvuliuojantys tvenkiniai [14, p. 25].

Dėmesį patraukia graži gyvenvietė prie Kurmaičių marių – Akmenos užtvankos. 1984 m. upė užtvankta ir per ją pastatytas tiltas. Į upę įteka Pilstupio ir Bendinės upeliai. Kurmaičių kaimo žemės ribojasi su Tūbausiu, Pajuodupio, Ankštakių, Padvarių ir Traidžių kaimų žemėmis.

Per gyvenvietę eina kelias į Tūbausius, keliukas į Tintelius, bei kelias į Kretingos – Darbėnų plentą, nutiestą palei kaimo žemių vakarinį pakraštį. Lygiagrečiai plentu praeina Kretingos – Priekulės geležinkelis (neveikiantis).

Kelias į Kurmaičius per Akmenos upę. Nuotr. padaryta apie 1965 m.

Kelias į Kurmaičius per Kurmaičių marias – Akmenos užtvanką. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Kurmaičių tvenkiniai. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Kurmaičių tvenkiniai. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007m.

Akmena buvo nedidelis sraunus upelis, per ją vietomis galėdavo pravažiuoti su arklių vežimais, sunkvežimiais. Tose vietose vasarą vaikai maudydavosi, o žiemą slidinėdavo, žaisdavo ledo rutulį.

Akmenos upė apie 1970 m.

„2001 m. gegužę buvo sudaryta savivaldybės komisija poilsio vietoms prie vandens telkinių parinkti. Komisija, išnagrinėjusi situaciją, pateikė siūlymus. Optimaliausia vieta paplūdimiui įvardinta teritorija prie Padvarių tvenkinio ties Kurmaičių gyvenvietė, buvusiojo žvyro – smėlio karjere. Pastarajam siūlymui buvo pritarta ir nutarta šiemet parengti detalų teritorijos planą“ [5].

Akmenos užtvanka. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

2007 m. Kurmaičių kaimo bendruomenės ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos vietinio ūkio skyriaus vyriausio specialisto R. Jociaus iniciatyva įrengta maudykla ir stadionas, kuri tapo ne tik vietinių gyventojų pamėgta vieta, bet ir gausiai lankoma miesto ir aplinkinių kaimų poilsio vieta. Vyksta rajoninio ir regioninio masto futbolo varžybos. Žiemą rengiamos rajoninės žūklės varžybos. Ateityje planuojama įrengti tinklinio aikštelę.

ISTORIJA

Kurmaičių kaimas rašytiniuose šaltiniuose paminėtas 1566 m. Jis priklausė Kretingos valsčiui ir buvo vaitystės centras. Kaimui priklausė virš 75 valakų žemės, iš kurios 54 valakai buvo ariami. Jas iš Kretingos dvaro nuomavo 82 valstiečių šeimos. Tuo tarpu 1572 m. Kurmaičiuose tegyveno 48 šeimos.

1771 m. Kretingos grafystės (valsčiaus) inventorių duomenimis Kurmaičių kaime ir jo žemės susiformavusios Tintelių užusienyje gyveno 43 valstiečių šeimos, kurios nuomavo virš 31 valako žemės. Jau aštuonioliktame amžiuje kaimo šiaurės vakariniame pakraštyje buvusios žemės vadintos Pajuodupiais, vėliau čia įsikūrė tuo vardu pavadintas kaimas.

1827 m. Kretingos parapijos Kurmaičių kaime buvo 30 katalikų kiemų ir 231 gyventojas.

1846 m. duomenimis kaime buvo 28 dūmai.

1857 m. – 20 katalikų kiemų ir 184 gyventojai.

1870 m., po baudžiavos panaikinimo, 113 valstiečių mokėjo grafiui Zubovui išperkamuosius žemės mokesčius.

XIX amžiuje kaimas buvo Kretingos valsčiaus Kurmaičių bendruomenės, o tarpukaryje – seniūnijos centras.

Pokario metais Kurmaičiai buvo apylinkės centras, jai vadovavo I. Gedvilas. 1951 m. vadovavo S. Tiškus. 1968 m. Kurmaičių apylinkės centras persikėlė į Kretingą, o 1990 m. Kurmaičių apylinkė prijungta prie Kretingos. Kurmaičių apylinkė pavadinta Kretingos seniūnija. Nuo 1995 m. Kretingos seniūnijai vadovauja A. Gedminas.

1920 m. jame gyveno 60 katalikų šeimų.

1923 m. buvo 57 ūkiai ir 339 gyventojai.

1959 m. – 349 gyventojai.

1970 m. – 381 gyventojai.

1979 m. – 474 gyventojai.

2000 m. – 750 gyventojų, 271 ūkis.

2001 m. – 758 gyventojai.

2002 m. – 772 gyventojai, 298 ūkiai.

2004 m. – 781 gyventojas, 317 ūkių.

2005 m. – 796 gyventojai, 319 ūkių.

2006 m. – 805 gyventojai, 322 ūkiai.

KARAS

V. Tamošauskienės pasakojimu Kurmaičių kaimas karo metu nepatyrė jokių skaudžių įvykių, praėjo gana ramiai. Tik buvo ruošiamasis fronto linijai, statomi bunkeriai (visame Pajūrio ruože: Rūdaičiuose, Kveciuose, Padvariuose ir kt.).

„...Prisimenu vokiečius. Labai mandagūs buvo karininkai ir paprasti kareiviai apsirengę žalsvom uniformom, o ant rankovės – svastika. Prisimenu ir vokiečio generolo tamsią uniformą. Man buvo labai įdomu ir keista, kai jis parjodavo į kiemą ant arklio ir kareiviai jį nukeldavo, o kai išjodavo – padėdavo užlipti jam. Toks lieknas, išdidus, aukštas.“ (Kurmaičių gyventojos I. Šilaitės – Šertvitienės pasakojimai).

Išlikęs karo bunkeris Kurmaičių kaime. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

TREMTIS

Mažai pasaulyje yra tautų, patyrusių tokią ilgą ir slogią svetimųjų priespaudą kaip lietuviai. Galingi kaimynai siekė juos užkariauti, nustumti nuo lopinėlio žemės prie Baltijos ir Nemuno. Vieni juos norėjo suvokietinti, kiti – sulenkinti, treči – surusinti.

Lietuviai tremtinio dalį patyrė dar kryžiuočių laikais. Lietuvą pajungę Rusijos imperatoriai trėmė ne tik pavienes „nepaklusnias“ šeimas, bet ir ištikus valstiečių kaimus. Carizmo imperinius užmojus paveldėjęs stalinizmas panaudojo ir išstobulino šimtametį Romanovų dinastijos patyrimą deportuojant kitataučius, kitatikius ir kitaminčius. XX a. vidurio Lietuvos gyventojų deportacijos savo mastais ir žiaurumu toli pralenkė visus ankstesnius trėmimus juos drauge paėmus.

Tokiais traukiniais buvo vežami tremtiniai iš visų Lietuvos kampelių, tame tarpe ir iš Kurmaičių kaimo. Nuotr. R. Žilinskienės, Grūto parkas, sovietinių skulptūrų muziejus, 2007 m.

Kurmaičių kaimo tremtinių sąrašas yra tarsi priminimas, tarsi atminimo duoklė sovietinio genocido aukoms – tūkstančiams iš tremties negrįžusių vyrų, moterų ir vaikų. Jie užtroško ilgoje kelionėje į kitą žemyną, mirė nuo bado ir šalčio, žuvo nuo nepakeliamo vergiško darbo tolimiausiose didžiausios pasaulio imperijos pakraščiuose [39, p. 2].

KURMAIČIŲ KAIMO TREMTINIŲ SĄRAŠAS

Bylos Nr.	Pavardė	Vardas	Tėvo vardas	Gimi- mo metai	Ištrėmi- mo data	Paleidi- mo data	Ištrėmimo vieta	
							Kraštas, sritis	Rajonas, miestas
17103	Baltmiškienė	Matilda	Antano	1885	1949.04.21	mirusi	Irkutsko	Čeremcho vas
17103	Baltmiškis	Jonas	Kazio	1936	1949.04.21	1958.01.20	Irkutsko	Čeremcho vas
17103	Baltmiškis	Kazys	Kazio	1927	1949.04.21	1958.01.20	Irkutsko	Čeremcho vas
33370	Baužienė	Viktorija	Marcelino	1904	1951.12.03	1957.04.04	Tomsko	Pyškino Troickojės
33370	Baužys	Petras	Stanislovo	1934	1951.12.03	1957.04.04	Tomsko	Pyškino Troickojės
33370	Baužys	Stanislovas	Juozo	1902	1951.12.03	1957.04.04	Tomsko	Pyškino Troickojės
33370	Baužytė	Severina	Stanislovo	1935	1951.12.03	1957.04.04	Tomsko	Pyškino Troickojės
33370	Baužytė	Stasė	Stanislovo	1947	1951.12.03	1957.04.04	Tomsko	Pyškino Troickojės
12110	Beržanskienė	Justina	Juozo	1895	1948.05.23	1958.07.04	Krasnojarsko	Kežmos
12110	Beržanskis	Algirdas	Kazimiero	1928	1948.05.23	1958.07.04	Krasnojarsko	Kežmos
12110	Beržanskis	Juozas	Kazimiero	1923	1948.05.23	1958.06.11	Krasnojarsko	Kežmos
12110	Beržanskis	Kazimieras	Kazimiero	1880	1948.05.23	1958.07.04	Krasnojarsko	Kežmos
12110	Beržanskis	Stasys	Kazimiero	1924	1948.05.23	1958.06.27	Krasnojarsko	Kežmos
12110	Beržanskytė	Jadvyga	Kazimiero	1926	1948.05.23	1957.03.20	Irkutsko	Zimos
32760	Bružas	Romualdas	Vytauto	1950	1951.12.03	1957.07.26	Tomsko	Teguldeto
32760	Bružas	Vytautas	Antano	1927	1951.12.03	miręs	Tomsko	Teguldeto
23760	Bružienė	Stasė	Antano	1925	1951.12.03	1957.07.26	Tomsko	Teguldeto
17262	Daugintienė	Emilija	Prano	1892	1949.03.25	1956.03	Krasnojarsko	Tasejevo

17262	Daugintis	Juozas	Juozo	1883	1949.03.25	miręs	Krasnojarsko	Tasejevo
10429	Jonušaitė	Jadvyga	Juozo	1927	1948.05.22	1956.02.28	Jakutijos ASSR	Aldano
10429	Jonušas	Donatas	Juozo	1935	1948.05.22	1956.02.28	Jakutijos ASSR	Aldano
10429	Jonušas	Juozas	Adomo	1894	1948.05.22	1956.06.18	Irkutsko	Irkutsko
12283	Jonušas	Stasys	Juozo	1909	1948.05.22	1958.11.20	Irkutsko	Irkutsko
10429	Jonušienė	Justina	Ignas	1900	1948.05.22	mirusi	Irkutsko	Irkutsko
17087	Juška	Antanas	Stepas	1927	1949.04.11	1956.10.25	Irkutsko	Irkutsko
17087	Juškaitė	Adelė	Stepas	1937	1949.04.29	1956.04.29	Irkutsko	Irkutsko
17087	Juškaitė	Barbora	Stepas	1930	1949.03.25	1956.10.25	Irkutsko	Irkutsko
17087	Juškaitė	Stepanija	Stepas	1931	1949.03.25	1956.04.29	Irkutsko	Irkutsko
17087	Juškienė	Stefanija	Pranas	1908	1949.03.25	1956.10.25	Irkutsko	Irkutsko
32760	Katkus	Antanas	Antanas	1939	1951.12.03	1957.07.26	Tomsko	Teguldeto
R6403	Kesienė	Adolfina	Salestino	1928	1951.12.03	1957.09.07	Tomsko	Pyškino Troickojės
R6403	Kesus	Stanislovas	Augustino	1920	1952.12.03	1957.09.07	Tomsko	Pyškino Troickojės
13164	Kiesaitė	Stanislava	Augustino	1930	1948.01.03	n.d.	Tomsko	Tomskas
13164	Kiesienė	Monika	Fortunato	1884	1948.01.03	mirusi	Tomsko	Tomskas
13164	Kiesus	Augustinas	Antanas	1885	1948.01.03	miręs	Tomsko	Tomskas
13164	Kiesus	Pranas	Augustino	1927	1948.01.03	1957.08.08	Tomsko	Tomskas
R6204	Markus	Kazys	Kazio	1932	1951.12.03	1957.05.24	Tomsko	Pyškino Troickojės
R6204	Markus	Kazys	Kazio	1906	1951.12.03	1957.05.24	Tomsko	Pyškino Troickojės
R6204	Markus	Vytautas	Kazio	1946	1951.12.03	1957.05.24	Tomsko	Pyškino Troickojės
R6204	Markutė	Janina	Kazio	1941	1951.12.03	1957.05.24	Tomsko	Pyškino Troickojės
14250	Šikšnienė	Liudvika	Vincentas	1896	1949.03.25	1955.01.28	Krasnojarsko	Tasevo
10904	Šilaitė	Irena	Stasio	1937	1948.05.22	1957.06.10	Irkutsko	Nižneudinskis
10904	Šilaitė	Jadvyga	Stasio	1934	1948.05.22	1957.06.10	Irkutsko	Nižneudinskis

10904	Šilaitė	Stasė	Stasio	1930	1948.05.22	1957.06.10	Irkutsko	Nižneudinsko
10904	Šilas	Antanas	Stasio	1929	1948.05.22	1957.06.10	Irkutsko	Nižneudinsko
10904	Šilas	Stasys	Karolio	1892	1948.05.22	miręs	Irkutsko	Nižneudinsk o
10904	Šilienė	Emilija	Antano	1904	1948.05.22	1957.06.10	Irkutsko	Nižneudinsk o

KURMAIČIŲ KAIMO TREMTINIŲ ATSIMINIMAI

IRENA ŠILAITĖ – ŠERTVITIENĖ

„Ta, 1948m. gegužės 22 dieną, mūsų šeimą ištrėmė į Sibirą. Už tai, kad mylėjome savo Tėvynę Lietuvą, už tai, kad tėvai buvo dori, geri žmonės ir nuo ryto iki vakaro arė, sėjo, ėmė derlių, žiūrėjo, kad tėviškė būtų graži ir kad augino šešetą vaikų. Atėjūnai išdraskė šeimos lizdą, nukankino, numarino Sibire tėvus...

Atvažiavo bortinės mašinos, sumetėme daiktus ir išvežė nežinia kur. Buvo sekmadienio popietė birželio 6d. 1948m. pats gražiausias laikas, vasaros pradžia tėviškėje. O mes toli nuo tėvynės, be rytojaus, be ateities, tik viena viltis, tik vienas tikėjimas, kad Dievas neapleis. Po keleto valandų važiavimo, vakarop, atvežė prie plačios upės – Irkutsk. Kalnus pamatėme visai iš arti, už keliasdešimt metrų. Mažas kaimelis, keletas trobų, mokykla, o aplinkui – kalnai, apaugę neįžengiamais miškais. Čia, Sibire, jie vadinami taiga. Vakarop pradėjo lyti, mes turėjome didelį brezentą, tėvelis padarė palapinę, mus paslėpė joje. Moterys pradėjo gaminti vakarienę – pirmąją po lietuviškos vakarienės. Brolis sukūrė laužą, buvome pasiėmę katilą, vienintelį kurį leido pasiimt. Dar turėjome truputį mėsos ir pusmaišį bulvių. Mama išvirė skanią bulvienę, be duonos. Kaimynai mums davė duonos, o mes jiems tos skanios sriubos. Buvo tokių kurie neturėjo nieko valgyt, tai tie, kurie dar turėjome – dalijomės draugiškai. Kol pavalgėme, jau ir sutemo, o lietus vis lijo ir lijo. Taip ir praėjo naktis.

Ryte žiūrim – upe atplaukia plaustas iš keleto rąstų surištas, o upė plati. Priplaukė prie kranto ir liepia krautis ant to plausto daiktus. Niekas nenori pirmas lipti ant plausto, visi bijo, o sargybiniai pyksta, barasi. Pirmieji sulipo Kairevičiaus šeima. Žiūrim – perplaukė per upę plaustas, žmonės iškėlė, privažiavo rusiška „teliega“ – vežimas. Kairevičiai susikrovė visą mantą ir nuvažiavo. Na, tada jau ir mums ne taip baisu buvo. Pradėjome ir mes su kitomis šeimomis krautis daiktus ant plausto ir keltis per

tą baisią upę.

Kaimelis buvo čia pat, šalia upės. Viduryje kaimo stovėjo pradinė mokykla. Per vidurį kaimo, nuo mokyklos ėjo kelias, o iš abiejų pusių stovėjo eilė medinių namelių. Aplink, kur bepažvelgtum, miškai, Sibiro taiga. Ir kalnai, kalnai... Vienas kalnas buvo visai čia pat prie kaimo, pusės kilometro aukščio. Kalno papėdėje tekėjo bebrų upelis, negilus ir kokių keturių metrų pločio, tai ten veisėsi ir gyveno bebrų šeimos. Iš tos pusės, kur tekėjo bebrų upelis, tas kalnas ėjo į aukštį, palaipsniui apaugęs žole ir retom eglaitėmis. Toj pusėj buvo galima užlipti į pačią viršūnę. Kai kurie žmonės užlipdavo. Kai stovėdavome kalno papėdėje, ten, aukštai, žmogus atrodė kaip nykštukas. Kurie buvo užlipę į viršūnę pasakojo, kad toluoje matyti Baikalo ežeras, o ant kalno žydėjo didelės geltonais žiedais žibutės. Taip sakė vietiniai rusai, kad čia, pas juos, žibutės geltonos. Nuo tos vietos kur mus atvežė, Baikalo ežeras buvo šešiasdešimt kilometrų.

Taigi, sargybiniai privežė mus prie tos mokyklos. Ten buvo dvi klasės, o kiekvienoje klasėje po du pečius, kur buvo galima virti maistą. Tačiau mes jau nebeturėjome ką virti – buvo likęs tik maišas kviečių, kuris buvo mūsų išsigelbėjimas. Klasė, kur mus patalpino, buvo maždaug dvidešimt kvadratų. Pasieniais buvo padaryti narai (iš lentų sukalti gultai) dviejų metrų ilgio ir dviejų – pločio. Patalpino šešias šeimas. Praeiti liko tik siauri takeliai: per vidurį ir tarp narų. Mūsų šeimai narai pasitaikė prie pat pečiaus, tai nors nesušalom, kai atėjo žiema. Baisi buvo žiema: „alkana“, su dideliais, 40 – 50 laipsnių, šalčiais. Šiltų rūbų neturėjome, neleido pasiimti. Tik Lietuvoje vienas kareivėlis įmetė į ratus porą kailinių, patalus, keletą šiltų megztukų, pirštines. Buvo bent broliui ir tėvui kuo apsivilkti, kai išvarė į mišką medžių pjauti. Tėvui tada buvo 56 metai, mamai – 44, broliui – 19, seseriai – 18, kitai sesei – 14, o man – 10 metų. Buvo vasara, birželio mėnuo. Taip prasidėjo mūsų kryžiaus keliai svetimoje šaltoje Sibiro žemėje.

Kitą dieną tremtinių komendantas visiems įsakė susirinkti mokyklos kieme. Kitas šeimas patalpino į keletą barakų pastatytų tam tikslui, iš lentų. Kadangi barake buvo daug žmonių ir buvo du pečiai, patalpoje nebuvo labai šalta. Nors buvome alkani, bet nešalome, nes vaikų ir senelių į darbus nevarė. Komendantas dar kartą paaiškino, kad esame liaudies priešai ir nemokėjome gyventi gimtinėje, todėl esame įkalinti visam gyvenimui. Išeiti iš teritorijos griežtai draudžiama, gresia kalėjimas iki gyvos galvos arba sušaudymas. Dieve mano, o kur eisi, jei galo ir krašto nesimato? Tūkstančius kilometrų gali eiti ir nesutiksi nė vieno žmogaus. Vien šaltis ir musytės kraugerės – taip sukandžioja žmogų, taip lenda, kad gali sukandžioti mirtinai. Be maisto, vienišas... Argi gali kur bėgti. Nebent meškai ar vilkui į glėbį, arba nuo šalčio ar išsekimo žūti...

Visiems, kurie gali dirbti, kitą rytą įsakė eiti į mišką medžių versti ir ridenti į upę. Rusiškai tai vadinosi eiti į „splavą“. Kiekvieną rytą išduodavo kiekvienam asmeniui po šimtą gramų duonos ir

nieko daugiau. Kai praėjo mėnuo, atlyginimo brolis ir sesuo gavo po dešimt rublių. Taigi dvidešimt rublių, o vienas kavos puodelis kainavo dešimt rublių. Buvo krautuvė, kurioje buvo kvietinė kava ir sojos pupelės, – jos maistingos, – bet mes nuturėjome iš ko nusipirkti. Atsikeli ryte, pasikiši po pagalvę savo kėšelį, jį sušildai, laužai po gabaliuką... Ir taip gulėdama suvalgydavau po gabaliuką, po trupinėlį visą duoną. Gera, kad buvo vasara, ir mes patekome į Pietų Sibirą. Prie upės augo daug rūgštynių, tai jas parsinešdavome, kepdavome ant plytos, karštas ir valgydavome. Ten augo eglės su švelniais spygliais, maumedžiais vadinamos. Tai valgydavome jų žievę. Kviečiai jau pasibaigė. Irkutsko upės krantas buvo status, molingas, su smėlio priemaiša. Suaugusieji ir mano tėvelis išrausė tokias pusę metro gylio duobes ant kranto. Mūsų šeima turėjo kibirą pasiėmę iš Lietuvos. Tą kibirą pakabindavo ant tvirto pagalia. Abu pagaliai galai pasidėdavo ant žemės, o kibiras išleisdavo į duobę. Taip virdavo tuos kviečius... O kaip būdavo skanu!.. Pamenu, susėsdavo lietuviai ant kranto ir kokias dainas dainuodavo: apie Tėvynę, apie pasilikusius, apie besislapstančius artimuosius. Nors ir buvo įsakyta niekur iš kaimo neiti tremtiniais, bet žmonės eidavo grybauti. Liepos mėnesį prasidėjo raudonosios šiltinės epidemija. Sergant raudonąja epidemija, žmogus viduriuoja kraujais, palaipsniui silpsta. Mūsų šeimoje niekas nemirė nuo šiltinės. Gal, kad tų grybų nevalgėm, gal kviečiai išgelbėjo, o gal, kad valgėme maumedžių žievę, kas žino.

Taip praėjo pirmoji vasara Sibire. Artėjo ruduo. Ruduo Sibire trumpas, vienas mėnuo. Artėjo šalta, negailestinga, „alkana“ žiema. Valgyti jau visai neliko nieko, nei medžių lapų, nei žolės. Mama vargais negalais prisiprašė, kad leistų kūrenti. Komendantas už tą darbą duodavo mažą kibirėlį mažyčių „kiaulinių“ bulvyčių. Tada mums būdavo šventė. Mama jas nuplaudavo ir su visom lupenom jas virdavo. Kai bulvės išvirdavo jas sugrūdavo, gaudavosi tokia tiršta masė. O skanumėlis buvo!.. Dar duonos šimtą gramų gabaliukas... Ir taip visą žiemą. Bent tai tik gyvybę palaikydavo.

Tėvą pastatė prie lentų pjovimo. Šaltis labai didelis, rūbų šiltų nėra prie tokio šalčio. Ir taip buvo nusilpęs, o dar pribalgė šaltis ir badas, kad nebepaėjo kojomis, atgulė. Atvažiavo felčeris, rusas, iš gretimo kaimo. Pasakė, kad reikia vežti į Irkutską, gydytis. Ir išvežė. Tai buvo 1948 m. lapkričio pradžia. Mama paliko su keturiais vaikais. Po mėnesio atėjo laiškas nuo „papunėlio“, jis rašė, kad paeiti negali, bet nors šiekį tokį maistą gauna. Aplankyti tėvo mamos neišleido komendantas, pasakė, kai pasveiks ir sugrįš, tačiau tai nebuvo lemta išsipildyti...

Atėjo Kalėdos, Kūčių vakaras. Lietuviai nusprendė atšvęsti. Sustūmė stalus, didžiajame kambaryje prie sienos, ant narų sudėjo savo mantą. Mes, vaikai, papuošėme eglutę su visokiais spalvotais popieriais. Atėjo vakaras. Kažkas iš Lietuvos buvo atsiuntęs plotkelių, pasidalijome po trupinėlį visi tremtiniai. Ir maisto kas kiek turėjo atsinešė. Mama išmainė tėvelio „šliūbo“ žiedą į didelį maišą bulvių.

Ir taip gyvenimas ėjo toliau. Kurie dar paėjo, buvo suvaryti į mišką medžių kirsti. Medžius dėjo į „štabelius“ prie upės, juos kirsdavo ir pjaudavo už trijų kilometrų. Ten dirbo mano brolis ir sesuo. Kai išeidavo į naktinę pamainą, – nuo aštuonių iki nakties keturių, – tai mes, vaikai, nešdavome dvyliktai valandai, naktį, pavalgyti. Ėjome apie penkiolika vaikų, kad neužpultų vilkai, mat vilkai nepuola, kai daug žmonių. Mama išvirdavo tokios košės, bulvės su lupenom, ir dar įdėdavo po gabaliuką duonos.“

STANISLAVA KIESAITĖ – KIESEVIČIŪTĖ STEPONKIENĖ

Kiesų šeimą ištremė dėl brolio Augustino, kuris buvo išėjęs į mišką. Stanislava Kiesaitės – Kiesevičiūtės Steponkienės pasakojimu „...Važiavome tris savaites. Per tas savaites pirmą kartą išsimaudėme, kai nuvežė į Omską. Kai nuvažiavome į Tomską, taip pat visus suvarė į klubą, ir organizacijos rinkosi žmones darbams. Visą mūsų šeimą paskyrė į akmenskalde, į kolūkį, kuris buvo netoli miesto, maždaug dešimt kilometrų. Tomske taip pat visus suvarė į pirtį. Iš pirties, nusimaudžius, reikėjo grįžti apie dešimt kilometrų per lauką. Kol grįžome plaukai buvo sušalę, sustirę kaip medžiai. Paskui apgyvendino nameliuose. Kambariuose buvo sukalti gultai iš lentų, o viena lenta prikalta kiek aukščiau – pagalvė. Troboje buvo labai šalta. Atėjusi rusė kaimynė, atnešė malkų, o kita kaimynė nuvedė broli į mišką ir parodė beržą, kurį galėjo nusikirsti kūrenimui. Mano mamą išvežė į ligoninę, nes jau sirgo plaučių uždegimu. Kadangi visi žmonės buvo labai utėlėti, tai visus tiek moteris, tiek vyrus nukirpo plikai.

Kitą rytą tėvą su brolių išsiuntė į darbą. Tėvas pradėjo dirbti kalviu, o brolis – akmenskaldžiu. Mane dar tais metais paliko namuose, bet kitais pradėjau dirbti ir aš. Dirbant smėlio kalne, buvo mane užgriuvusi smėlio lava, bet šalia dirbantys žmonės spėjo atkasti mane, o draugė užduso. Akmens

*Kiesų šeima po vienerių tremties metų, 1949 m.
Nuotr. iš S. Kiesaitės-Kiesevičiūtės Steponkienės*

skaldykloje išdirbau iki 1952 m. 1954 m. ištekJau už Juliono Steponkaus.“ 1957 m. Steponkų šeima grįžo į Lietuvą. 1988 m. Julionas su dukra Birute, važiavo į Tomską ieškoti artimųjų kapų, bet nerado. 1989 m. vėl važiavo į Tomską, bet kartu su žmona Stanislava. Tėvų palaikus iškasė ir parsivežė į Lietuvą.

Kiesa Augustas „Jūra“ gimė 1922 m. 1944m. išėjo į sovietinę armiją. Kaip sesuo Stanislava Kiesaitė – Kiesevičiūtė Steponkienė pasakojo „Iš Dimitravo miškų su draugais buvo parsinešę šautuvą ir prieš išeinant į kariuomenę iššovė, išsaliutavo. Iš armijos grįžo pusę metų anksčiau. Kaimynas įskundė, kad Augustinas turi šautuvą ir, kad yra pabėgęs iš armijos. Tada jį suėmė ir reikalavo eiti į liaudies gynėjus, arba sodins į kalėjimą. Savo pareigose išbuvo kokius du mėnesius, o paskui metė ir išėjo į mišką, nes negalėjo tokio darbo dirbti. Jų būrio vieta buvo Kormaitėnės miškas (Ilgosios pievos).“ Sesuo tiksliai neprisimena ar 1946 m., ar 1947 m. Augustas išėjo į mišką. Visą savaitę pas kaimynus A. Tiškus laukė (striuokai), kad gal sugrįš Augustas į namus. Tačiau į namus jis negrįžo, apie tris mėnesius slapstėsi pas kaimynus A. ir V. Rūtes. Sesuo Stanislava nueidavo pas tuos kaimynus, susitikti su broliu. Partizanas Jūra slapstėsi dar pas I. Gedvilą (miręs) ir pas S. Montrimo tėvus. Daug naktų praleido slapstydamasis miškuose.

Kai Augustas dar dirbo liaudies gynėju, su juo dirbo M. Šalnis. Augustas juo pasitikėjo ir priėmė į miškininkų būrį, nes M. Šalnis jiems pristatydavo ginklų. Augustas turėjo aštuonių žmonių grupę. Buvo paskirta 2000 rublių premija, kas juos išduos.“ Sesuo Stanislava, sako žinanti, kas brolių išdavė. Augustas (partizanas Jūra) bunkeryje buvęs su J. Zuberniumi.

„Į bunkerio vidų įmetė granatą. J. Zubernius žuvo iš karto, o Augustinas dar išlindo iš bunkerio, ir jį ten nušovė 1950 m. vasario 10 d.“

Stanislavai viską papasakojo S. Markaitienė (partizano Jūros ryšininkė). Jos vyras A. Markaitis, kai Augustas buvo sužeistas du kartus, jam iš peties išėmė šovinius, tvarstė jis ir daugiau sužeistų žmonių. S. Markaitienė papasakojo, kad Augustas žinojęs savo likimą ir prašęs, kad jo žuvimo vietoje būtų bent mažiausias kryželis. Jo žuvimo vietoje yra pastatytas kryžius liaudies gynėjams [12].

1992 m. sesuo Stanislava prie savo namų brolio Augusto gimimo septyniasdešimtmečiui pastatė kryžių.

*Sesuo Stanislava Steponkienė su vyru ir brolio Augusto, partizano Jūros, ryšininkais-draugais
S. Markaitiene ir A. Markaičiu, Steponkų sodyboje.
Kryžius pastatytas 1992 m. Autorius R. Mažeika. Nuotr. iš S. Steponkienės asmeninio albumo*

ANTANAS RŪTĖ

Vieni pasakoja, kad kaimynuose gyvenę Kiesai, o A. Kiesa buvęs dar ir draugas, todėl paslėpė A. Rūtę. Pati V. Rūtienė sako, kad buvo visai kitaip. Kadangi J. Kubilius buvo netikras A. Rūtės brolis ir jis (J. Kubilius) įskundė kareiviams, kad A. Kiesa turi šautuvą ir yra ne laiku parėjęs iš kariuomenės. Todėl, kai A. Kiesa išėjo į miškinius, reikalavo, kad už tai jį paslėptų A. Rūtė. V. ir A. Rūtės jie ir įrengė slėptuvę savo namelyje. A. Rūtę išdavė. Kai kareiviai atėjo daryti kratos A. Kiesaus jau nebebuvo, slėptuvė buvo išgriauta: lentas pakėlė ant aukšto, o kamara išklįjavo naujais laikraščiais.

Klaida buvo ta, kad Rūtės nepatrumpino lentų ir kareiviams kilo įtarimas dėl naujai iškljuotos kameros. A. Rūtę suėmė, 1948 m. rugsėjo 20 d. Vilniuje buvo teismas.

*V. Rūtienė su dukromis Vale ir Stase.
Nuotrauka, siūsta vyrui į kalėjimą.
Nuotr. iš asmeninio V. Rūtienės albumo*

Iš Vilniaus A. Rūtę išvežė į Leningradą, vėliau – į Komiją. Iš Komijos A. Rūrtė parašė laišką žmonai, bet laiškai buvo tikrinami, nieko slapto negalėjo parašyti. Žmona Valerija sudžiovindavo sūrį, jį sukapodavo gabalėliais. Į didesnę sūrio gabaliuką, išgręžusi skylutę, įdėdavo pinigų ir laiškėlį. Slaptame laiškelyje žmona klausdavo, kiek metų nuteisė. Susitarė, kad vyras atviraime laiške parašys, kiek jam reikia atsiųsti pakelių cigarečių ir tada ji sužinos kiek metų vyras yra nuteistas. Vyras atviraime laiške parašė, kad jam reikia 25 pakelių. Reiškia vyras nuteistas kalėti 25 metus. V. Rūtienė rašė prašymą, kad sumažintu vyrui bausmę.

Kalėjime A. Rūtė išbuvo septynis metus ir septynis mėnesius. Penkis metus išbuvo anglies kasyklose, du metus dirbo prie rąstų, juos kraudavo į vagonus. Namo grįžo 1956 m. [36].

POKARIO LAIKOTARPIS

1949 m. kovo mėnesį įsikūrė kolūkis, jo pirmininku tapo Pranas Perkumas. Pirmieji kolūkiečiai buvo: T. Gadeikis, S. Smulkys, S. Tiškus ir daug kitų Kurmaičių kaimo gyventojų. Apylinkės pirmininku buvo Ildefonsas Gedvilas. Kaip kalba P. Perkumas padarė surinkimą, kuriame, paklausus buhalterio kas galėtų vadovauti, visi nusprendė, kad reikia darbštaus žmogaus. Nubalsavus, kolūkio pirmininku išrenkamas P. Perkumas. Vėliau pirmininkų buvę ir daugiau. 1951 m. pirmininkas Venclova nušautas, grįždamas iš Kretingos. Vėliau pirmininkų dirbo I. Rupeika. Kolūkis vadinosi „Žemaičių tiesa“. Kolūkiui subankrutavus, nuspręsta įkurti tarybinį ūkį.

*Pirmasis kolūkio pirmininkas P. Perkumas.
Nuotr. iš dokumentinio filmo „Kurmaičiai“, 1988 m.*

1959 m. įsikūrė Kurmaičių tarybinis ūkis. Ūkio direktorius – Jonas Jonuškis. Anot J. Janušio [21], Kurmaičių kolūkis buvo vienas iš labiausiai atsilikusių kolūkių rajone. Laukai apleisti, akmenuoti. Rajono valdžia davė dus senus sunkvežimius ir traktorių. Kurmaičiai tapo pagrindine gyvenvieta, kurioje 1959 m. gyveno 349 žmonės. 1966 m. tarybinis ūkis perorganizuotas į tarybinį paukštininkystės ūkį. Kaime pastatyta lentpjūvė, ūkio paukštininkystės kompleksas, atidarytas ryšių skyrius, biblioteka, kultūros namai, medicinos punktas. Ūkis tapo pirmaujančiu rajone, ypač didelių pasiekimų pasiekta paukštininkystėje, augalininkystėje, pienininkystėje.

*J. Jonušis, Kurmaičių tarybinio ūkio direktoriumi dirbęs 1959 – 1984 m.
Nuotr. iš dokumentinio filmo „Kurmaičiai“, 1988 m.*

Atsiliepimai rajoninėje spaudoje, vadovaujant J. Jonuškiui

„Jau išėjo į laukus ir Kurmaičių tarybinio ūkio žemdirbiai. Šiomis dienomis Kurmaičių skyriuje 10 hektarų apsėta daugiamečių žolių mišinių. 117 hektarų plote išbertos trąšos ant daugiamečių žolių ir kultūrinių ganyklų. Mechanizatoriai Steponas Žiaušys, Leonas Garjonis ir kiti tvarko techniką ir ruošiasi artimiausiu metu išeiti į laukus.“ [25].

„Šauniai darbuojasi Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio paukštininkės. Šiemet jos jau surinko 7686 tūkstančius kiaušinių. Kiekviena dedeklė padėjo vidutiniškai po 202,4 kiaušinio. Antroji vištidė – antro metų ketvirčio socialistinio lenktyniavimo nugalėtoja – pasiekė geriausių rezultatų ir per trečiąjį ketvirtį. Su didelę energija ir entuziazmu dirba paukštininkės D. Anužienė, E. Lukienė, S. Žiubrienė, mechanizmus prižiūri ir moterims padeda A. Anužis. Jie pasiryžę tapti socialistinio lenktyniavimo nugalėtojais už visus baigiamuosius devintojo penkmečio metus.“ [2].

Šauniai besidarbuojantys Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio darbuotojai. Nuotrauka buvo įdėta į ūkio garbės lentą. Nuotr. iš asmeninio R. Zacharovos albumo

„Penkerius metus karvių melžėja Kurmaičių paukštininkystės tarybiniame ūkyje dirba Sofija Pleikienė. Kasmet gerėja jos darbo rodikliai, o per pastaruosius trejus – ji ūkio pirmaujančių melžėjų tarpe. Dabar S. Pleikienė prižiūri 23 karves. Įsipareigojo primelžti iš karvės po 3600 kg pieno, savo įsipareigojimus ji įvykdė iki spalio 20 dienos.“

Darbščios melžėjos nuotrauka puikuoja ūkio Garbės lentoje [16].

Z. Pleikienė. Nuotr. iš asmeninio Z. Pleikienės albumo

Šiandien kalbinama Z. Pleikienė su nuoskauda prisimena savo jaunystę. Jos šeima buvo ištremta į Sibirą. Tremtyje pradėjusi dirbti nuo trylikos metų, nes reikėjo išlaikyti senus tėvus. Darbo nebijojo ir kolūkio laikais.

„Kurmaičių paukštininkystės tarybiniam ūkyje Adomas Kaklys vairuotoju dirba nuo 1954 m. Tai antros klasės vairuotojas, per visus tuos darbo metus nepadaręs nė vienos avarijos. Kiekvienais metais jis šauniai dirba prie derliaus dorojimo darbų.

Darbštus, draugiškas, pareigingas, – šitaip apie vairuotoją, darbo veteraną kalbama ūkyje [30].

Pakalbinus A. Kaklį 2007m., jis pasakoja, kad prieš tai dirbęs laukininkystėje, buvę labai sunku, maži darbadieniai. Prisiminė, kaip buvo nušautas jo draugas Bružas, kaip lankė mokyklą. Kurmaičiuose buvo labai daug jaunimo, jis mėgdavęs groti akordeonu.

Kurmaičių tarybinio ūkio direktorius P. Jurgutis (1984 – 1990)

1984 m. ūkio direktoriumi pradėjo dirbti P. Jurgutis, ūkyje pradirbęs iki nepriklausomybės atkūrimo. Vadovaujant P. Jurgutiui masiškai pradėtos statybos, Alytaus gyvenamieji namai, karvidžių kompleksai, administracinis pastatas su valgykla. Išasfaltuotos visos gyvenvietės gatvės. Ūkis pirmavo rudens arimo darbuose, pienininkystėje, 1985 m. pirmavo pašarų ruošoje.

*Kurmaičių tarybinio ūkio direktorius P. Jurgutis.
Nuotr. iš dokumentinio filmo „Kurmaičiai“, 1988 m.*

Atsiliepimai apie tarybinį ūkį rajoninėje spaudoje, vadovaujant P. Jurgučiai

„Per sausio mėnesį Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio žemdirbiai pardavė valstybei 65 tonas mėsos. 13 tonų mėsos ūkis pardavė jau vasario mėnesį.

Ūkio gyvulių augintojai, gerai pradėję paskutiniuosius vienuolikto penkmečio metus stengiasi ir toliau vaisingai dirbti. Rūpestingų veršių augintojų B. Kupšienės, J. Gedvilienės ir D. Montrimienės prižiūrimi veršiai iki vienerių metų amžiaus per parą priauga po 800 gramų.

Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio gyvulių augintojos buvusios rajoniniame laikraštyje

„Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio paukštininkai, rūpestingai dirbdami, iki rugpjūčio pirmos dienos surinko 13 milijonų 888 tūkstančius kiaušinių, planą viršydami beveik dviem milijonais kiaušinių. Kiekviena dedeklė padėjo po 141 kiaušinį – dėslumo planas viršytas 3,4 procento.

Socialistiniame lenktyniavime pirmąją antroji brigada, vadovaujama M. Japertienės. Per septynis šių metų mėnesius brigada surinko 3 milijonus 729 tūkstančius kiaušinių, o iš kiekvienos dedeklės – po 153. Šioje brigadoje nepralenkiamos šeštosios vištidės paukštininkės A. Butkevičienė, S. Jurgutienė, A. Trumpienė, J. Jagutienė, operatorius L. Petrauskas. Šis darnus kolektyvas surinko du milijonus 768 tūkstančius kiaušinių [34].

KURMAIČIAI ŠIANDIEN

Sugriuvus sovietinei santvarkai, ūkiai buvo išardyti, susibūrė bendrovės, kurios greitai sugriuvo. Žmonės išsipardavinėjo techniką, gyvulius. 1991 m. paukštininkystės skyriui ima vadovauti R. Česnavičius, AB „VARUPĖ“ – R. Šleinius, AB „DIRSE“ – E. Žiubrys, AB „ARIMAI“ – Z. Skarbalius.

1995 m. paukštininkystės bendrovei subankrutavus, vadovavimą perima Vievio paukštynas. Kurmaičių paukštynas tampa AB „Vievio paukštynas“ filialu. 1997 m. filialui pradeda vadovauti J. Varkojis. 2000 m. – V. Kalinauskas. 2005 m. paukštynas tampa AB „Vievio paukštyno“ Kurmaičių cechu. Nuo 2007 m. cecho viršininkas – J. Tertelis.

KURMAIČIŲ AB VIEVIO PAUKŠTYNO FILIALAS

Atsiliepimai apie Kurmaičių AB Vievio paukštyno filialą spaudoje

Akcinė bendrovė „Vievio paukštynas“, plėsdama savo firminių parduotuvių tinklą Lietuvoje, tokią parduotuvę Velykų išvakarėse atidarė ir Kretingoje.

„Vievio paukštyno“ firminėje parduotuvėje prekiaujama įvairių kategorijų kiaušiniais – nuo mažiausio iki dvitrynių, tad kainos – įvairios, prieinamos visiems.

Parduotuvėje gausu šaldytų vištienos gaminių: galima rinktis vištų. Broilerių, jų ketvirčių, vištų krūtinėlių, subproduktų. Firminėje parduotuvėje taip pat platus rūkytos vištienos gaminių asortimentas. AB „Vievio paukštynas“ Kurmaičių filialo vadybininkas G. Petrauskis sako, jog didžiausias firminės parduotuvės privalumas – visada šviežia produkcija“ [23].

*AB „Vievio paukštynas“ Kurmaičių filialo
direktoriaus pavaduotojas gamybai
S. Endriekus ir vadybininkas G. Petrauskis*

„Gerų permainų nuotaikomis gyvena bendrovės „Vievio paukštynas“ Kurmaičių filialo žmonės, dar nepamiršę ir neseno nusivylimo, kuomet nuostoliai siekė 700 tūkstančių litų.

Birželį vėl pagerėjo kiaušinių prekyba, ir dabar Kurmaičių paukštynas kas mėnesį skaičiuoja po 70 tūkstančių litų pelną. Ar tai netikėta sėkmė?, „Pakeitėm darbuotojus, dirbančius senais metodais. Nauji žmonės dirba viename svarbiausių barų – Realizacijos skyriuje. Atskiriems darbininkams patikėjome vadovaujančias pareigas. Blogas tas specialistas, kuris nerodo iniciatyvos, tik vykdo viršininko nurodymus. Buvo tokių ir pas mus“ – samprotavo Kurmaičių filialo direktorius Vytautas Kalinauskas [24].

AB Vievio paukštyno Kurmaičių cechas. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Šiuo metu Kurmaičiuose yra likusi Akcinė Bendrovė „Varupė“, kurioje dabar yra Kretingos rajono kultūros centro Kurmaičių filialas (anksčiau – Kurmaičių kultūros namai).

KRETINGOS RAJONO KULTŪROS CENTRO KURMAIČIŲ FILIALAS

*Bendrovė AB „Varūpė“. Šiose patalpose yra įsikūrę Kurmaičių kultūros namai.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

Kurmaičių kultūros namai įkurti 1951 m. Kas pirmasis Kultūros namų direktorius – tikslių duomenų nepavyko rasti, tačiau įvairių šaltinių teigimu manoma, jog S. Sungaila, nes jis buvo ir skaityklos vedėjas.

*Kultūros namų vadovas R. Tamošauskas.
Nuotr. iš asmeninio albumo*

Apie dvidešimt metų kultūros namams vadovavo R. Tamošauskas. Tai buvo bene patys aktyviausi ir daugiausiai pasiekti savo laimėjimais metai. Buvo susikūrę: moterų, mišrus, estradinis ansambliai, kaimo kapela ir t.t.

*Senieji Kurmaičių kultūros namai.
Nuotr. iš Kretingos rajono kultūros centro Kurmaičių filialo archyvo*

Moterų ansamblis. Vadovė A. Varkojienė. Nuotr. iš asmeninio R. Tamošausko albumo

1993 metais Kurmaičių kultūros namų direktoriumi pradėjo dirbti Donatas Žilinskas. (Dabar – Kretingos rajono kultūros centro Kurmaičių filialo vedėjas). Meno vadovu dirbo A. Pilibaitis. A. Pilibaičiui dirbant meno vadovu, buvo suburti kolektyvai: moterų ansamblis, vaikų estradinė grupė, kapela. Kolektyvai dalyvavo visose rajoninėse šventėse.

Nuo 1993 m. Kurmaičių kultūros namų direktorius D. Žilinskas, o nuo 2006 m. – Kretingos rajono kultūros centro Kurmaičių filialo vedėjas. Nuotr. iš asmeninio D. Žilinsko albumo

Kaimo kapelos susitikimas su J. Gaižausku. Nuotr. iš Kretingos rajono kultūros centro Kurmaičių filialo archyvo, 1993 m.

1998 m. gaisro metu Kurmaičių kultūros namai ir Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Kurmaičių filialas, buvę viename pastate, sudegė. Šiuo metu Kultūros namai veikia kitose patalpose.

Kurmaičių kultūros namai po 1998 m. gaisro. Nuotr. R. Žilinskienės, 1999 m.

Nuo 2003 m. meno vadove dirbti pradėjo A. Buntinienė. Ji vadovauja dramos rateliui „Arlekinas“. Bendradarbiaujant su kaimo bendruomene, rengiamos tradicinės vakaronės.

Šventė, skirta Vaikų ginimo dienai paminėti. Nuotr. A. Buntinienės, 2005 m.

Minėjimas skirtas mamos dienai. Nuotr. A. Buntinienės

Kaimo vakaronė „Kaip gyveni kaimyne?“ Nuotr. A. Buntinienės, 2006 m.

KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS M. VALANČIAUS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS KURMAIČIŲ FILIALAS

Biblioteka įkurta 1951m. Ji vadinosi skaitykla. Pirmasis skaityklos vedėjas S. Sungaila buvo nušautas. 1956 m. bibliotekos vedėju buvo Antanas Valatka. Bibliotekoje tuo metu buvo sutalpinta 1225 egzemplioriai knygų. Pirmoji 50 egz., siunta gauta 1956 m. liepos 19 d.

A. Valatkienės, A. Valatkos žmonos teigimu, „1956m. mano vyras pradėjo dirbti Kurmaičių bibliotekoje. Sekėsi neblogai. Buvo daug skaitytojų. Tais laikais beveik niekas neturėjo televizorių bei radijo, todėl prie lempos šviesos skaitė knygas. Daugiausia grožinę literatūrą.

Biblioteka pirmavo rajone. Ir respublikos mastu buvo užėmusi trečią vietą. Pas mane yra garbės raštas, kuriuo Kurmaičių biblioteka apdovanota „Už pasiektus laimėjimus kultūros įstaigų nuolatinėje apžiūroje 1959m.“ 1961m. biblioteka apdovanota diplomu „Užėmusi trečią vietą Kultūros ministerijos nuolatinėje apžiūroje apdovanota trečio laipsnio diplomu“. Jums reikėtų atsiųsti, bet nežinau kaip. Jie gana dideli ir sulankstyti jų negalima. Gal ką nors sugalvosiu. Gal važiuosiu į tuos kraštus“. (Iš laiško, A. Valatkienės atsakymo į Kurmaičių filialo vyr. bibliotekininkės R. Žilinskienės prašymą pasidalinti prisiminimais apie buvusį Kurmaičių bibliotekos vedėją A. Valatką, 2006 m. [38]).

*Pirmasis Kurmaičių bibliotekos vedėjas
A. Valatka. Nuotr. iš asmeninio A. Valatkienės albumo*

1962 m. pradėjo dirbti Venckavičiūtė.

1964 m. pradėjo dirbti Gražina Bružaitė. Knygų fondas bibliotekoje dar nėra sutvarkytas.

1966 m. pradėjo dirbti bibliotekos vedėja Milda Tamošauskaitė. Ji sutvarkė knygų fondą, rengė parodas. Dirbo neilgai. Tais pačiais metais rugpjūčio mėnesį buvo paskirta kita bibliotekos vedėja. Pavardės išsiaiškinti nepavyko.

1970 m. pradėjo dirbti Jadzė Staniūtė. Šiuo metu bibliotekoje pradėta vesti kraštotyrinė kartoteka „Mūsų ūkis spaudoje“. Organizuojamos agitacinės pamokėlės, buvo propaguojama vaikų literatūra.

1970 m. biblioteka perkelta į labai mažas patalpas, kurių pastato stogas – kiauras. Bibliotekos vedėja – Judita Drungilienė. Ji organizavo įvairius renginius, skatino vaikų skaitymą, diegė meilę knygai.

1981 – 1984 m. bibliotekoje dirbo A. Janušienė.

1984 m. lapkritį dirbti pradėjo Rimanta Žilinskienė, kurią 1986-1987, 1988-1991, 1997-1998 metais pavadavo Virgina Kubilienė.

1998 m. lapkričio 20 d. biblioteka ir kultūros namai sudegė. Kadangi gaisras prasidėjo iš kitos namo pusės, pavyko išgelbėti knygas, bei inventorių.

Gaisro metu knygos buvo dedamos į maišus ir nešamos į žmonių vasarinę virtuvę. Kadangi gaisro nepavyko užgesinti, sudegė visas pastatas. Sudegė nedidelė dalis knygų, kitos sudrėko, dalis knygų pasimetė. Kitas knygas priglaudė mokykla. Vertingesnes knygas suvežėme į namus. Kaimas liko be bibliotekos ir kultūros namų. Žmonės buvo aptarnaujami namuose. Daugiausia išduodami periodiniai leidiniai.

2001 m. biblioteka įsikėlė į naujas patalpas. Bibliotekoje rengiamos parodos, viktorinos, popietės, teminiai piešinių konkursai. Bibliotekoje tebedirba R. Žilinskienė.

Po renginio "Tep liob rokouteis žemaitė". Nuotr. D. Žilinskaitės, 2005 m.

Kurmaičių pradinės mokyklos II klasės mokiniai – bibliotekoje. Nuotr. V. Petrauskienės, 2007 m.

KURMAIČIŲ PRADINĖ MOKYKLA

Pirmoji mokykla Kurmaičiuose pastatyta kaimo ūkininko S Juškos. Ta vieta dabar vadinama “prie nudegusios mokyklos”. Kitoje kelio pusėj yra didžiulis akmuo, kuris tarsi simbolizuoja buvusią mokyklą.

Pirmąją Kurmaičių kaimo pradinę mokyklą meną tik didžiulis akmuo. Nuotr. D. Žilinsko, 2007 m.

Mokykla buvo didelė medinė, dviejų aukštų. Ją lankė aplinkinių kaimų vaikai: Kurmaičių, Tūbausių, Genčių, Pajuodupio, Tintelių ir net Ankštakių. Pasak V. Tamošauskienės, tai buvo pradinių klasių mokykla. Mokytojai, kiek prisimena V. Tamošauskienė, buvo: Skėrys, Skėrienė, Šulcaitė. Šulcaitė buvusi labai jauna, graži, gera mokytoja. Tuomet, atėjęs į mokyklą, klumpes reikėdavo pasidėti prieangyje (koridoriuje).

Kaip prisimena A. Kaklys, vakarais, Kalėdom ir per kitas šventes, rinkdavosi jaunimas, direktoriai leisdavo kelti „vakaruškes“. Atsinešdavę, armoniką ir keldavo šokius.

Mokykla, manoma, sudegė todėl, jog valytoja ar tarnaitė iš pečiaus (krosnies) išėmusi, nevisiškai sudegusias žarijas ir išnešusi į daržinę. Todėl ir kilęs gaisras.

Mokyklą perkėlė į A. Šilo sodybą (A. Šilas ir jo šeima buvo ištremti į Sibirą). Mokykla A. Šilo sodyboje išbuvo keletą dešimtmečių. Maždaug nuo 1951 metų. Šioje mokykloje dirbo J. Rožanskas,

Z. Katiliūtė, R. Rupeikienė. Daug metų mokykloje dirbo A. Valatkienė. Vėliau, tikslios datos nepavyko sužinoti, mokykla iškelta į Tūbausius.

1981 m. Kurmaičiuose atidarytas darželis, kuris veikė iki nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje.

Kurmaičių darželis 1981m. Nuotr. iš Kurmaičių darželio metraščio

Kurmaičių darželio pirmoji grupė 1981 m. Nuotr. iš Kurmaičių darželio metraščio

1993 m. atidaryta Tūbausių pagrindinė mokykla su dviem pradinėjų klasių komplektais. Du komplektai Tūbausių kaime ir keturi komplektai Kurmaičiuose. Kurmaičių mokykloje dirbo: I. Česnavičienė, D. Slavinskienė, A. Kriščiūnienė, V. Petrauskienė.

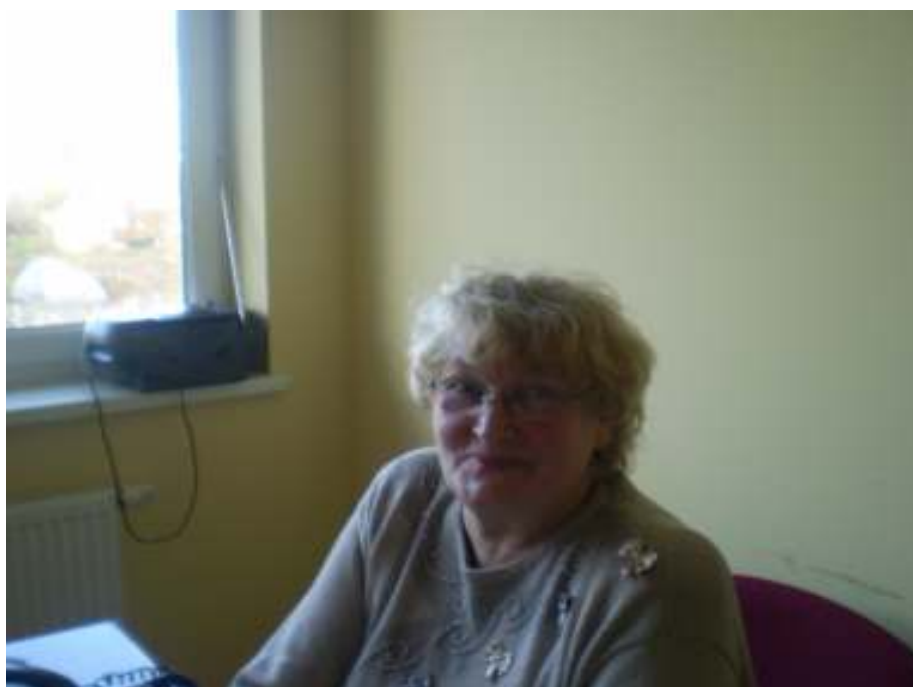

2004 m. rugsėjo 1 – oji. Nuotr. R. Žilinskienės

2002 m. Tūbausių mokykla reorganizuota į Kurmaičių pradinę mokyklą.

2002 m. mokyklos patalpose atidaryta mišri 2 - 5 metų vaikų ikimokyklinė grupė „Boružiukai“. Mokykloje yra dramos, muzikos, saugaus eismo būreliai. Mokykloje rengiamos įdomios tradicinės šventės: kalėdinės vakaronės, Kaziuko mugė, Dėdės Derliaus dovanų paradas, šventė „Mano augintiniai“, bendros vaikų ir senelių vakaronės.

Daug metų darželiui, o vėliau – Tūbausių pagrindinei mokyklai, dabar – Kurmaičių darželiui – pradinei mokyklai, vadovauja kaimo gyventoja S. Grigaitienė.

Pradinės mokyklos direktorė S. Grigaitienė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Pirmoji darželio grupė. Nuotr. V. Petrauskienės, 2007 m.

Kurmaičių pradinės mokyklos Kalėdinė vakaronė. Nuotr. V. Petrauskienės, 2007 m.

*Užgavėnių šventė. Kurmaičių pradinė mokykla svečiuojasi UAB Varkojis ir KO įmonėje.
Nuotr. V. Petrauskienės, 2005 m.*

2006 m. Kurmaičių pradinėje mokykloje pradėta reorganizacija-renovacija. 2007 – tuosius mokslo metus Kurmaičių pradinė mokykla pasitiko atsinaujinusi. 2007 m. buvo pradėta vykdyti mokyklos rekonstrukcija, renovuotas visas mokyklos pastatas, prie jo statomas naujas priestatas, kuriame bus sporto salė. Šie darbai už 1 mln. 636 tūkst. Lt baigti iki 2007 m. rugsėjo pirmosios dienos. Rajono planuose yra numatyta mokykloje įrengti choreografijos salę, perkelti Kurmaičių biblioteką ir paštą į renovuotas patalpas. Šiems darbams rajono biudžete numatyta 1 mln. 300 tūkst. Lt.

Mokykla po reorganizacijos. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KURMAIČIŲ PAŠTAS

Pokaryje, įkūrus paštą Tūbausių kaime, pašto viršininku paskiriamas Antanas Rimkus, kuris aptarnavo klientus ir taip pat atliko laiškininko darbą. Iš Tūbausių paštą vežė Vincas Ruibys. Iš ryto surinkdavo pieną, nuvežęs į Kretingos pieninę pridudavo, o grįždamas parveždavo paštą. Pakalbinus vietinius Kurmaičių kaimo gyventojus Robertą Tamošauską ir jo mamą Veleriją Tamošauskienę, jie sako, kad paštą atveždavę iki jų namų, su „lėtuške“ mašina. Pašto viršininkas A. Rimkus atvažiuodavęs arkliais pakinkytais ratais, parsiveždavęs paštą į Tūbačius.

Kurmaičių kaimas palaipsniui tapo aplinkinių kaimų centru, todėl nuspręsta ir paštą perkelti į Kurmaičius.

1960 m. paštas persikėlė į Kurmaičius [31, p. 702].

A. Rimkui išėjus, pašto viršininku pradėjo dirbti Zigmas Dargužas, kuris šiose pareigose dirbo šešis metus ir vėliau perėjo dirbti ekonomistu Kurmaičių paukštininkystės tarybiniame ūkyje.

Apie 1967 m. pašte pradeda dirbti Rita Viršilienė, kurią vėliau pakeitė Aldona Seselskienė, išdirbusi 24 metus. A. Seselskienę keitė Nijolė Kusienė, kuri dirba iki šiol. „Dirba ištis rūpestingai, norėdama išsiaiškinti iki galo, be jokios baimės, kad nepadarytų broko; ji tokio charakterio, – viską daryti teisingai. Ji vienintelė neturinti priešu, niekad negriežia dantim, nieko neniekina, nežemina, – visiems linki gero, supranta kitą žmogų – dėl charakterio būdo ji tampa artima, sava, niekada neskęstanti svetimybėje, lemia jos žmogiškumas, visai švelni, nepikta“ [29, p. 211].

Šiame name 1960 m. buvo įkurtas paštas. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007m.

Kurmaičių pašto laiškininkė Zofija Šalnytė išdirbo nuo pokario laikotarpio iki 1976 m. Ją pakeitė J. V. Butkuvienė, kuri dirbo tik keletą metų. Ją pakeitė Genovaitė Katkuvienė, kuriai susirgus,

laiškininku pradėjo dirbti Liudas Katkus. Tūbausių ir Genčių kaimų laiškinkais buvo Pranas Kartys, o nuo 1991 m. – Birutė Rimkuvienė.

Pašto skyriaus darbuotojai N. Kusienė (dešinėje), L. Katkus ir B. Rimkuvienė [17]

KURMAIČIŲ BENDROSIOS PRAKTIKOS GYDYTOJŲ KABINETAS

Kurmaičių medicinos punktas atidarytas 1960 m. Daug metų punkte dirbo Z. Dargužienė, o nuo 1983 m. V. Tiškuvienė „dėl šeimyninių aplinkybių pradėjo dirbti senajame Kurmaičių medicinos punkte, kuriame buvo labai blogos darbo sąlygos. Prieš penkerius metus seniūno A. Gedmino dėka buvo suremontuoti šeši medicinos punkto kabinetai. V. Tiškuvienei tenka atlikti įvairius darbus. Jeigu reikia, ji bus ne tik gydytoja ir sanitarė, bet ir administratorė bei valytoja. Žmonės ją mėgsta, jie ateina įvairiausių patarimų [17].

Felčėrė Vida Tiškuvienė

Kurmaičiuose gyvena per tūkstantį gyventojų, 960 žmonių yra prisirašę prie Kretingos pirminės sveikatos priežiūros centro. Iš jų – vaikų iki 16 metų yra per 200.

Bendruomenės slaugytoja tikino, jog kasdien ambulatorijoje sulaukiama apie dešimt ir daugiau kurmaitiškių vizitų. V. Tiškuvienė ambulatorijoje dirba iki pietų. Žmonės čia ateina nusipirkti vaistų, kuriais prekiaujama be receptų, bei susileisti gydytojų paskirtus vaistus, pasimatuoti kraujospūdį, užsirašyti priėmimui pas gydytoją. Į Kurmaičių ambulatoriją pirmadieniais atvyksta du gydytojai iš Kretingos PSPC: bendrosios praktikos gydytojas Alvydas Zamulskis ir vaikų ligų gydytoja Valentina Narvilienė. Pacientų ligos yra labai sezoniškos. Šiuo metu labiausiai sergama virusinėmis, kvėpavimo takų ligomis.

Slaugytojos kasdienybė tarytum padalinta į dvi dalis: po darbo ambulatorijoje popiet ji važinėja ir lanko apylinkės ligonius. Kurmaičiuose šiuo metu yra keturi sunkią negalią turintys ir iš lovos nesikeliantys ligoniai.

Nėščios moterys konsultuotis vyksta pas ginekologus į Kretingos sveikatos priežiūros centrus pagal prisirašymo pas gydytojus vietą. „Sovietmečiu ambulatorijoje buvo ir odontologijos kabinetas. Dabar, kai dantų gydymas didžiąja dalimi yra mokamas, žmonės odontologus pasirenka savo nuožiūra“, – tvirtino V. Tiškuvienė, Kurmaičių medicinos punkte dirbanti jau 24 metus. Sovietmečiu Kurmaičiuose buvęs felčėrinis–akušėrinis punktas, tad ir jos pareigos aprėpusios platesnį – felčėrio ir akušerio – darbą.

Medikė džiaugėsi, jog prieš metus buvo renovuotos senosios Kurmaičių ambulatorijos patalpos. Čia įrengti keturi kabinetai: du gydytojų, priimamasis, bei procedūrinis.

Kurmaičių BPG kabinetas pastatytas 1987m. Nuotr. R. Žilinskienės, 2006 m.

„Kurmaičių medicinos punktui modernizuoti ir paslaugų kokybę gerinti Kretingos pirminis sveikatos priežiūros centras (PSPC) gavo 738 tūkst. 637 Lt. Šie pinigai buvo skirti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Už projektines lėšas rekonstruotas pastatas, nupirkta baldų, organizacinės technikos. Atnaujinta ir papildyta ambulatorijos medicininė įranga. Ambulatorija įsigijo modernios medicininės aparatūros ir medicinos priemonių. Kretingos PSPC vyriausioji gydytoja Irena Narmontaitė džiaugėsi, kad pacientai ateis į naujas, šiuolaikiškas patalpas, o įgijus naujos modernios aparatūros bus teikiamos kokybiškesnės ir daugiau paslaugų.“ [4].

ŠIANDIEN VEIKIANČIOS ĮMONĖS KURMAIČIŲ KAIME

UAB „P. VARKOJIS IR KO“

Buvusios Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio mechaninės dirbtuvės, dabar – moderni medžio apdirbimo įmonė „P. Varkojis ir Ko“.

Uždaroji akcinė bendrovė „P. Varkojis ir Ko“. Nuotr. iš P. Varkojo asmeninio albumo

„P. Varkojis įmonę įkūrė 1994 m. kad pradėtų gamybą, pats pasidirbo stakles, kuriomis ėmėsi gaminti gaminius iš medžio. Per įmonės gyvavimo laikotarpį subūrė stiprų ir kvalifikuotą kolektyvą. Itališkomis ir vokiškomis staklėmis gamina įvairius dirbinius iš medžio: langus, duris, sodo namelius, baldus. Baldus gamina Vokietijos rinkai, nes Lietuvoje perka mažiau. Didelių nuostolių įmonei atnešė praėjusiais metais įvykęs gaisras, nuniokojęs gamybinių cechų stogus ir kontorą, kurioje sudegė kompiuteriai bei svarbi dokumentacija.

Įvažiavimas į UAB „P. Varkojis ir Ko“. Nuotr. R. Žilinskienės, 2006 m.

Nors ir nelengvai versdamasi įmonė nelieka nuošaly nuo rajono gyvenimo. Kiek leidžia galimybės, paremia, padeda organizuojant įvairius renginius. Rajono meras V. Kubilius neatsitiktinai Pranui Varkojui įteikė padėkos raštą – už paramą rengiant Šv. Antano šventę Kretingos mieste.

Įmonė padėjo ir Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčiai, atstatant Kryžiaus kelio stacijas, padovanojo langus.

Visada nuoširdžiai padeda organizuojant kaimo bendruomenės šventes, talkino remontuojant kultūros namus.

Pranas Varkojis ir jo žmona Jūratė – puikus pavyzdys, kaip reikia organizuoti verslą. Tai pavyzdys, kaip iš Lietuvos medienos gaminti puikią produkciją, ją pelningai parduoti užsienyje. Tuo pačiu, žinoma, sukuriant darbo vietas šimtams rajono žmonių. Įmonėje dirba 160 žmonių. Pagal statistinius duomenis, – tai vienas didžiausių kolektyvų rajone [26].

„Beveik už du tūkstančius litų kainuojanti, vaikų iš karto pasakų nameliu pakrikštytą statinuką, mažiesiems kurmaitiškiams padovanojo Jūratė ir Pranas Varkojai. Jūratė sakė, kad daryti staigmenas viskuo nuoširdžiai besidžiaugiantiems vaikams itin malonu. „tai yra mūsų kaimo, kuriame gyvename ir turime verslą, bendruomenės, kuriai ir mes priklausome, narių vaikai. Norime suteikti jiems džiaugsmo“ [27].

J. ir P. Varkojai prie naujų medžio apdirbimo staklių

SKALBYKLA UAB „NAVABA“

2002 m. balandį Kurmaičiuose pradėta statyti skalbykla. Šio verslo iniciatorius – jaunas verslininkas A. Bučas, kuriantis netradicinį verslą kaime – teikti ekologiškas skalbimo paslaugas – ir laimėjęs konkursą SAPARD programos paramai gauti (1mln.100 tūkst. litų). „Tokio tipo projektas ir taip greitai įsisavinantis lėšas kol kas yra vienintelis Lietuvoje,“ – žurnalistei sakė statomame objekte sutiktos Klaipėdos apskrities Kaimo plėtros programų skyriaus vyr. specialistės kontrolierės R. Geštautienė ir B. Šlajienė [22].

2002 m. lapkričio mėnesį, likus iki skalbyklos atidarymo keletui savaičių, jų planams bandė kažkas pakenkti. „Naktį įsibrovus į patalpas buvo sugadinta brangiausia elektroninė įrangos dalis, valdymo punktai. Populiariai tariant, – skalbyklos smegenys. Skalbykloje sumontuota prancūziška, itališka ir lietuviška įranga. Tuomet skalbyklos savininkai tvirtino, jog pavogtų dalių nepanaudosi, ir spėjo, jog apiplėšimu buvo siekiama pakenkti jų verslui. Padaryta apie 180 tūkst.lt. nuostolių [3].

Šiuo metu UAB „Navaba“ dirba pilnu pajėgumu, dirba 25 darbuotojai. Įmonei vadovauja Vilmantas Urnikis.

Skalbykla „Navaba“, viena moderniausių skalbyklų Pabaltijo šalyse. Nuotr. R. Žilinskienės, 2006 m.

KURMAIČIUOSE VEIKIANČIOS NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS

KURMAIČIŲ KAIMO BENDRUOMENĖ „KURMAIČIAI“

„Išrinkti nauji kaimo bendruomenės atstovai. Gyventojų manymu, aktyviausios, drąsiausios ir ryžtingiausios, nebijančios teisybę pasakyti vis dėlto yra moterys: pradinės mokyklos direktorė Stasė Grigaitienė, jos pavaduotoją Genina Jonaitienė, kaimo vyr. bibliotekininkė Rimanta Žilinskienė ir kaimo bendruomenės slaugytoja Vida Tiškienė. Seniūnas A. Gedminas ir jo pavaduotoja D. Šeputienė joms palinkėjo sėkmingo darbo.“ [8].

Kurmaičių bendruomenės susirinkimas 2003 m. lapkričio 22 d.

Kurmaičių bendruomenės pirmininke išrinkta Kurmaičių pradinės mokyklos direktorės pavaduotoja Genina Jonaitienė, bendruomenė įregistruota 2003 – 12 -31. Keletą kartų buvo organizuojami susirinkimai, kuriuose norėta kaimo gyventojus supažindinti su gruodžio 31d., įsikūrusio bendruomenės centro veikla. Kadangi gyventojai į juos reagavo pasyviai, birželio pabaigoje buvo suorganizuota vakaronė pagyvenusiems žmonėms “Mus sujungė metai, mus sujungė dienos“.

*Kaimo bendruomenės „Kurmaičiai“
pirmininkė G. Jonaitienė.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

Vakaronė pagyvenusiems žmonėms “ Mus sujungė metai, mus sujungė dienos “. Nuotr. R. Žilinskienės, 2004 m.

Kaimo bendruomenės iniciatyva, 2004 m. liepos mėnesį rajono tarybos nariai aplankė sodybas, 20 iš jų pripažintos gražiausiomis.

Viena iš pavyzdinių sodybų: A. ir S. Endriekų sodyba. Nuotr. R. Žilinskienės, 2004 m.

2006 m. Kurmaičių, Tūbausių ir Genčių kaimai šventė 440 metų gimtadienio šventę. Prapliupęs lietus privertė išskleisti skėčius, glaustis arčiau vienas kito ir gyva juosta apvyti Kurmaičių kultūros namus.

Kurmaičių bendruomenės centro „Kurmaičiai“ pirmininkė Genina Jonaitienė sakė, jog tokios šventės žmonės visada džiugina. Tai puiki proga susirinkti ir pabūti kartu. G. Jonaitienė teigė, jog buvo ypač malonu tarp daugybės vietinių šventės vakarą minioje pastebėti ir buvusių kaimų gyventojų.

Renginį organizavo ne tik visų trijų kaimų bendruomenės, bet ir seniūnija, kultūros namai, biblioteka. Kurmaičių kultūros namų vedėjas Donatas Žilinskas sakė, jog ši gyvenvietė yra tam tikras visų trijų bendruomenių centras, todėl nuspręsta švęsti būtent čia.

Pirmoje dienos pusėje vykę sportiniai renginiai – krepšinio, futbolo varžybos, virvės traukimas - sukviatė jaunimą ir savo jėgas norinčius išbandyti stipriausius kaimų vyrus. Šventėje vaikams lijo saldainiais, o tėvus linksmino Kretingos kultūros centro Vydmantų filialo kaimo kapelos pasirodymas. Kapelos vadovė Jolanta Japertienė sakė, jog į renginį Kurmaičių bendruomenės vardu vydmantiškiai buvo pakviesti kolegos Donato Žilinsko. Ji prisipažino, jog tokiuose renginiuose visada mielai dalyvauja, ne tik iš draugiškumo, bet ir dėl noro skleisti liaudies kultūrą.

Iškilmingą bendruomenės ir svečių sutikimą pradėjo A. Verbuto vadovaujamo vaikų teatro-studijos „Atžalynas“ egzotiškas kojūkininkų pasirodymas ir tradicinis „Oi, laukiam laukiam...“. Smuiko virkavimu ir eilėmis, šlovinančiomis Kurmaičius, prasidėjo šventinė ceremonija, kurios metu pagerbti atvykę svečiai: V.Kubilius, V.Černeckis, A.Puidokas, A.Gedminas ir kiti.

A. Verbuto vadovaujamo vaikų teatro-studijos „Atžalynas“ kojūkininkai – Kurmaičių, Tūbausių ir Genčių kaimų gimtadienio šventėje. Nuotr. P. Varkojo, 2006 m.

Šventėje taip pat dalyvavo ir tėvas Leopoldas, kuriam buvo suteiktas bendruomenių Garbės piliečio vardas. Savo kalboje dvasios tėvas visiems daugybę kartų linkėjo Dievo malonės, kaip vienintelio tikslo, kurio turėtume siekti.

Paskatinamaisiais prizais – moliniais ąsočiais bei knygomis apie Kretingą – apdovanotos dvi dešimtys gražiausių sodybų šeimininkų. Taip pat pagerbti žymiausi bendruomenių atstovai. Visų trijų bendrijų vardu atvykusiems dėkojo ir seniūnas. Savo dovaną švenčiantiems atvežė „Trijų tvenkinių“ bendruomenės atstovai. O sportinių varžybų nugalėtojai buvo apdovanoti medaliais.

Labiausiai pergale džiaugėsi virvės traukimo rungtyje nugalėję tūbausiškiai, kuriems atiteko statinė alaus. Tūbausių komandos narys A.Janušas sakė, jog statinaitė – nepalyginamai geriau už medalius, bent jau kol alus nesibaigė. Pašnekovas tikino, jog pergalę tūbausiškiai pasiekė ne tik dėl svorio ir jėgos persvaros, bet ir dėl savo kaimo vienybės – kaip kitaip aštuonios Tūbausių trobos būtų nugalėjusios prieš dvidešimt aštuonias Kurmaičių trobas.

Vakaro vedėja, E. Radžiaus teatro aktorė Liuda Grikpėdienė prisipažino, jog šventėje dalyvavo norėdama pagelbėti savo kolegei Albinai Buntinienei, kurios prašymu čia ir atvyko. Kurmaičiuose šventę L. Grikpėdienė teigė vedusi jau trečiąkart. Geriausiu atlygiu jai kas kartą tampa galimybė pabendrauti su šiltais žmonėmis, išgyventi kartu su tais, kurie lipa į sceną.

Vienu iš svarbiausių šventės akcentų tapo „deimančiukų“ apdovanojimas – taip deimantinių vestuvių sulaukusius gyventojus sveikindamas pavadino Kretingos rajono meras V. Kubilius. Jiems buvo skirtos ir mažųjų Kurmaičių gyventojų ansamblio „Linksmieji veidukai“ dainos bei eilėraščiai.

Deimantines vestuves švenčiantys Juozas ir Valė Baubliai bei Pranas ir Petronėlė Rimkai – draugai nuo jaunystės. Vieni gyvena vienoj Akmenos pusėj, kiti – kitoj. Ir vedė vieni į kitus pasižiūrėję. Pranas Rimkus sakė, kad darbas visą gyvenimą buvo jo varomoji jėga. O norint gražiai gyventi ir su visais sutarti, reikia mylėti savo šeimą, draugus ir pažįstamus, tuomet sėkmė visada bus tavo pusėje.

Šventėje taip pat buvo galima išvysti Kretingos kultūros centro Kurmaičių filialo saviveiklininkų koncertą „Po dvidešimties metų...“ ir net kiek ne prastesnį grupės „Vairas“ pasirodymą. Prisiminimų ir linksmųjų kupiną renginį vainikavo diskoteka bei šventinis fejerverkas [33].

SPORTO KLUBAS „KURMAIČIAI“

Kurmaitiškiečiai, sportininkai, garsino savo kaimą jau nuo seno. Keletas straipsnių iš rajono periodikos, sovietiniu laikotarpiu.

„Praėjusi ketvirtadienį Kurmaičių paukštininkystės tarybinio ūkio futbolininkai žaidė eilines LTSR „A“ klasės Šilutės zonos rungtynes Kretingoje su Šilalės „Statyba“. Rezultatu 3:0 laimėjo Kurmaičiai.

Po septynerių rungtynių, surinkusi 12 taškų, Kurmaičių komanda ir toliau lieka zonos lyderiu.“ [10].

„Praėjusi sekmadienį Kurmaičių tarybinio ūkio futbolininkai žaidė LTSR „Komjaunimo tiesos“ taurės ketvirtfinalio rungtynes su Joniškio MSV komanda. Susitikimą pasekme 7:1 laimėjo Kurmaitiškiečiai, iškopdami į pusfinalį [9].

Kurmaičių tarybinio ūkio futbolininkai 1985 m. Nuotr. iš asmeninio futbolininko V. Mickaus albumo

Kurmaičių jaunimas nuo pat senų laikų žaidė krepšinį, nesutrukdė ir tai kad kaime nebuvo sporto salės ir aikštyno, tad dažnai krepšinį žaidė tiesiog gatvėje. Šiandien Kurmaičių jaunimas gali džiaugtis nauja moderne sporto sale.

Pirmoji Kurmaičių kaimo sporto šventė – gatvės krepšinis. Nuotr. D. Žilinskas 2000 m.

Oficialiai sporto klubas „Kurmaičiai“ įregistruotas 2000 metais. Klubo vadovas D. Tiškus subūrė daugybę jaunimo. Kurmaičiai turi krepšinio, futbolo, lengvosios atletikos komandas. „Kurmaičių“ sporto klubas krepšinio pirmenybėse startuoja nebe pirmą kartą. Komandos senbuvis Darius Tiškus, sakė, kad Kurmaičių gyvenvietės jaunimas nori žaisti krepšinį ir ginti savo klubo sportinę garbę. Komandos senbuviai išsivažinėjo į mokslus, užsienį, tad jaunimui yra ką veikti krepšinio aikštelėje. Turėjome pergalių, buvo ir pralaimėjimų.“ Nuo 2001 m. klubui vadovavo V. Seselskis. Nuo 2004 m. sporto klubo „Kurmaičiai vadovas – V. Gedvilas.

*Kurmaičių kaimo lengvaatlečiai dalyvavo Rūdaičių sporto šventėje 2005 m.
Nuotrauka iš sporto klubo archyvo*

Kurmaičių kaimo futbolininkų komanda 2003 m. Nuotrauka iš sporto klubo archyvo

Kurmaičių kaimo krepšininkų komanda 2000 m. Nuotrauka iš sporto klubo archyvo

ŽYMŪS KAIMO ŽMONĖS

IRENA ŠILAITĖ – ŠERTVITIENĖ. *Literatė.*

„Pirmą savo eilėrašį parašė tremtyje. Jos posmuose – tėviškės ilgesys, viltis, kad bus atkeršyta tiems, kurie apie save sėjo skausmą ir ašaras. Sunkūs tremties metai mokė būti tvirtai, nepalūžti. 1987 m. grįžusi į gimtuosius Kurmaičius. „Aš pasakiau seserims, kad tėvų namai – mūsų visų, bet aš būtinai ten turiu būti, juose gyventi. Mane kažkas šaukia.“ – pasakoja Irena. Tik grįžusi į tėvų namus ir juose įsikūrusi Irena suprato, kad šaukė norinčios gimti dainos. Kūryba pasipylusi kaip iš gausybės rago. Impulsą suteikė savi išgyvenimai, gamta. Savo dainose dėkoja Dievui už dovaną, kurią turi [7]. 2001 m. I. Šilaitė – Šertvitenė mirė, palikusi daugybę savo eilėraščių juodraščiuose.

I. Šilaitė – Šertvitenė su vyru Petru. Nuotr. iš šventės „Šeimų duetai“ 1998 m.

Keletas I. Šilaitės – Šertvitenės eilėraščių

LEMTIS

Naktis tamsi apgaubė žemę,
Žvaigždėm pasipuošė dangus.
Suspaudė nerimas man širdį.
Atneški, vėjau, man sparnus.

Sugrįžk, lemtie paslaptingoji,
Gražink klaidas jaunystės neramios,
Paguoski vienišą laukų berželių,
Ištiesink šakeles, palinkusias audroj

Audringa jūra mano laisvę
Mėtė ir blaškė vienumoj.
Nieks negirdėjo mano šauksmo,
Vien rūstus vėjas sutemoj.

Nurimk, širdie, nustok raudojus.
Nušluostyk vėjau, ašaras manas.
Gal man tą kryžių lemta nešti,
Kol išdainuosiu savas dainas.

Nėra jėgų, jau kas ranką man išties?
Parklupus baisiausioj nevilty
Ir tik Dangaus globa kasdienė
Padėjo man ištverti erškėčių kely.

TAU MAMA

Gėlių didžiulę puokštę
Tau po kojų dedu.
Mūsų brangioji Mama,
Tau šią dainą skiriu.
Buvai šešių metelių,
Kai išėjai tarnauti žmonėms,
Dalinau meilę ir darbą,
Nors reikėjo paguodos pačiai.
Pluškai kaip bitutė ratuota,
Neskaičiuodama darbo dienų.
Atiduodama širdies gerumą
Ir meilę dėl mūsų visų.
Teaušros tau būna saulėtos,
Ilsėkis, brangi, po darbų.
Gyvenimą savo aukojai,
Aukojai dėl mūsų visų.
Todėl, mieloji, dėkojam
Ir pinam vainiką žiedų.
Už vargą, už triūsą dėl mūsų,
Praleistas bemiegių naktų.

TĖVAS LEOPOLDAS SCHEIFELE, OFM (ERNST HELMUT SHEIFELE). *Kunigas,*

pranciškonas, Kretingos rajono Garbės pilietis.

1993 m iš Alpių šalies Vokietijos, atvykęs gyventi į Kretingą Tėvas Leopoldas, įsteigė labdaros vaistinę, kuria džiaugiasi ne vienas sunkiai besiverčiantis žmogus. Vyskupo teikimu buvo paskirtas Tūbausių parapijos klebonu. Parapija sudaro 4 kaimai: Dimitravas, Genčiai, Tūbausiai ir Kurmaičiai. Per tuos metus Tėvas Leopoldas restauravo bažnyčią, pastatė prie bažnyčios naują kryžių, Kurmaičiuose įkūrė parapijos namus, 1995 m. jo iniciatyva pastatytas kryžius Kurmaičių centre, restauravo ir įrengė dirbtuves iš buvusio klebono ūkinio pastato, pastatė paminklą senosios medinės bažnyčios atminimui.

2001 m. Kretingos rajono laikraščio „Pajūrio naujienos“, buvo išrinktas Metų žmogumi. „Jo tarnystė skirta Kretingos rajono visuomenei. Dėkingi esame už įsteigtą labdaros vaistinę, aukas

Kretingos ligoninei, ypač – vaikų skyriui, <...> už nesavanaudiškumą ir altruizmą, <...> rūpinimąsi sunkiais ligoniais, <...> Tėvas Leopoldas gautą Tarptautinę Kolpingo draugijos premiją (keturis tūkstančius eurų) paskyrė miesto labdaros vaistinei ir Kretingos ligoninei, nupirko vertingų vaistų. Sėkmės ir palaimos jam už jo pasiaukojančią tarnystę...“, – tai Tėvą Leopoldą Metų žmogumi rinkusių žmonių mintys, vertinimai. 2007 m. Tėvas Leopoldas išvyko atgal į savo tėvynę, kaip pats sakė: „atlikęs savo misiją.“

*Tėvas Leopoldas Scheifele.
Nuotr. R. Žilinskienės 2006 m.*

2005 m. Tėvo Leopoldo įkurta žaidimo aikštelė vaikams „Tėvo namai“. Nuotr. R. Žilinskienės

Tėvas Leopoldas apsuptas vaikų „Tėvo namuose“ įrengtoje žaidimų aikštelėje per Pirmos Komunijos šventę 2006 metais. Nuotr. R. Žilinskienės

PRANAS VARKOJIS. *Verslininkas.*

Pranas Varkojis

„Nedaugelis žino, kad medžio langus ir duris gaminančios įmonės savininkas P. Varkojis dar yra ir meninių nuotraukų autorius. Jo darbus matė tik patys artimiausi draugai. Nuotraukos grupuojamos ciklais ir reikalauja joms derančios erdvės.

Į taikomosios dailės technikumą, mokytis meninio medžio apdirbimo specialybės Pranas įstojo tik antrą kartą – vis netiko jo pateikti darbai. Fotografiją Pranas pasirinko ne atsitiktinai; visuma susideda iš atskirų detalių, o nuotrauka leidžia sustabdyti akimirką.

Dažniausiai Pranas fotografuoja jūrą. Dažnai prie jūros vaikstantis vienas, Pranas nesijaučia vienišas. Jo žodžiais, jūroje visko tiek daug, net žmonių – kas žino, kiek jų ten šaukiasi... Specialiai Pranas temų neieško – jos pačios jį suranda. Taip gimė ciklas – „Žalia – lapas, kaktusas, ramybė“. Savo eilės laukia Raudona, tik Lietuvoje Pranas neranda tokios raudonos spalvos, kuri atlieptų jo sumanymą. Į nuotraukas ateina debesys, kitąsyk sunkesni už žemę. Pranas savo nuotraukose randa vis atsinaujinančią gamtą.“ [6].

Prano Varkojo fotografijos darbai

SANDRA JANUŠAITĖ. *Operos solistė.*

Sandra Janušaitė nuo pat mažų dienų stebino savo nuostabiu balsu darželyje, mokykloje, dalyvavo kaimo įvairiuose renginiuose. Šiandien muzikos pasaulio žinovų yra laikoma sparčiai kylančia operos žvaigžde. Dainininkės kelią pradėjusi Kretingos muzikos mokykloje, S. Janušaitė jau šešerius metus dainuoja Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro scenoje, yra sukūrusi per 20 ryškių solinių vaidmenų. 2004 m. S. Janušaitė buvo išrinkta nominacijos „Metų operos viltis“ laureate. S. Janušaitė gyvena Vilniuje, bet su mielu noru atvyksta į savo gimtinę Kurmaičius.

S. Janušaitė vienoje iš Kurmaičių kaimo švenčių.

„Viena ryškiausių Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) soprano dainininkų S. Janušaitė kartu su 25 solistais iš viso pasaulio Velso (Didžioji Britanija) sostinėje Kardife varžysis dėl BBC televizijos rengiamo Kardifo pasaulio dainininkų konkurso („BBC Cardiff Singer of the World“) nugalėtojo titulo. S. Janušaitė nuo 2001 m. stažavosi Zolcburgo universiteto „Mozarteum“ vasaros akademijoje, prof. Lilian Sukis klasėje, bei Gdanskio St. Moniuszko muzikos akademijos meistrų kursuose, prof. Renatos Skoto klasėje. Tarp šiuo metu solistės atliekamų vaidmenų LNOBT – Žynė („Aida“), Mikaela („Karmen“), Dona Elvyra („Don Žuanas“), Liza („Pikų dama“), Sesuo Andželika („Sesuo Andželika“), Zenta („Skrajojantis olandas“), Leonora („Likimo galia“).“ [1].

Daiva Katkutė. Nuotr. A. Buntinienės, 2005 m.

Daivos Katkutės eilėraščiai

Mano angele nuo syrančio bokšto
Ligi tolimo žėrinčio krioklio
Atsiirk anapus nešauki
Likimo kryptį vėjarodės kaukia.
Užsimerksime audros sūnums
Ir užmigę – nubudę tikėjimo žymę sulaikę
Neprašytų sulaukę
Laukiamųjų neradę
Išplauksim.

Mano delne kriauklė nuskendo
Tylinčią valandą vėju vaitos
Tie paklydimai neramūs keleiviai
Balom nušuoliuos.
Atsigersiu iš molinio ąsočio
Sulos
ašarėlė karti

Vesk link ramybės sosto
atsisėsiu. Žodžiai tušti [15, p. 168].

KURMAIČIŲ KULTŪROS PAVELDAS

Archeologiniai duomenys liudija, kad Kurmaičių kaimo žemėse žmonių gyventa nuo seno. Kaime rastas žmogaus kapas su akmeniniu laiviniu kovos kirviu su siaurėjančia pentimi. Akmeninis kirvis rodo, kad čia žmonių būta jau naujame akmens amžiuje (Neolite). Žalvario amžiaus laikus mena Akmenos dešiniajame krante buvęs pilkapynas. Mirusieji laidojami buvo ir ankstyvajame geležies amžiuje.

Akmenos ir Pilstupio santakoje buvo įrengtas piliakalnis, t.y. įtvirtinta senovės gyvenvietė. Jį tyrinėjas archeologas A. Markevičius aikštelės rytinėje dalyje aptiko ir senovės pagonių kulto apeigų vietą – alką. Piliakalnį ir alką tyrinėtojas datuoja I tūkst. iki Kristaus gimimo, o pabaiga III – IV amžius po Kristaus.

Kurmaičių teritorijoje yra aptikta didžiausios mokslinės vertės archeologinių radinių ir senkapių. Pirmiausia pažymėtinas čia atrastas naujojo akmens amžiaus (4000 – 2000 pr. m. e.) kapas, kuomet palaikai buvo deginami. Mirusiųjų deginimo labai senas paprotys. Sudeginto mirusiojo kauliukus laidodavo duobėje virš kurios įrengdavo lauko akmenų grindinėlį. Vertingi yra Kurmaičiuose atrastieji žalvario amžiaus (1600 – 500 pr. m. e.) radiniai: žalvarinės sraiginės, kilpinės įvijos ir du žalvariniai antsmilkiniai.

Vėliau Kurmaičių kultūra tęsiama ankstyvojo geležies amžiaus (V – I a. pr. m. e.) pilkapiuose su degintiniais ir griautiniais kapais ir viduriniojo akmens amžiaus (I – V a.) plokštiniuose griautiniuose kapuose, tiksliau, jų radiniuose. Apie seną apylinkės kultūrą prabyla senkapiai, pirmojo tūkst. pr. m. e. vidurio ir m. e. pr. pilkapynas ir plokštinis kapinynas kuriame ištirta 25 degintiniai ir 50 griautinių kapų, apdėtų akmenų vainikais. Juose gausu įkapių, įvairių papuošalų. Kurmaičių apylinkėse rasta mamutų kaulų, arabų monetų lobis. Kurmaičiai – viena žymiausių Lietuvos archeologijos, istorijos paminklų vietų.

PILIAKALNIAI

KURMAIČIŲ PILIAKALNIS – PILALĖ

Yra Kurmaičių kaime, Akmenos kairiajame krante, prie jos santakos su Pilstupiu. Respublikinės reikšmės archeologinis paminklas. Šlaitai statūs, vakarinis šlaitas – leidžiasi į Akmeną, šiaurinis ir šiaurės rytų – į Pilstupį. Tarp aukštumos, esančios į pietus nuo piliakalnio buvo 60m. ilgio ir 1,5 m. aukščio pylimas (dabar gerokai apnykęs), abiem galais remiasi į upių slėnius. Aikštelė – trikampė, 60 m. ilgio, 30 m. pločio, ji gili ir plati, tai užburtų turkų ieškotojų darbas.

1944 m. rudenį vokiečiai Akmenos upės krante kasė apkasus, pasiekdami ir plotą įeinanti į Pilalės žemę.

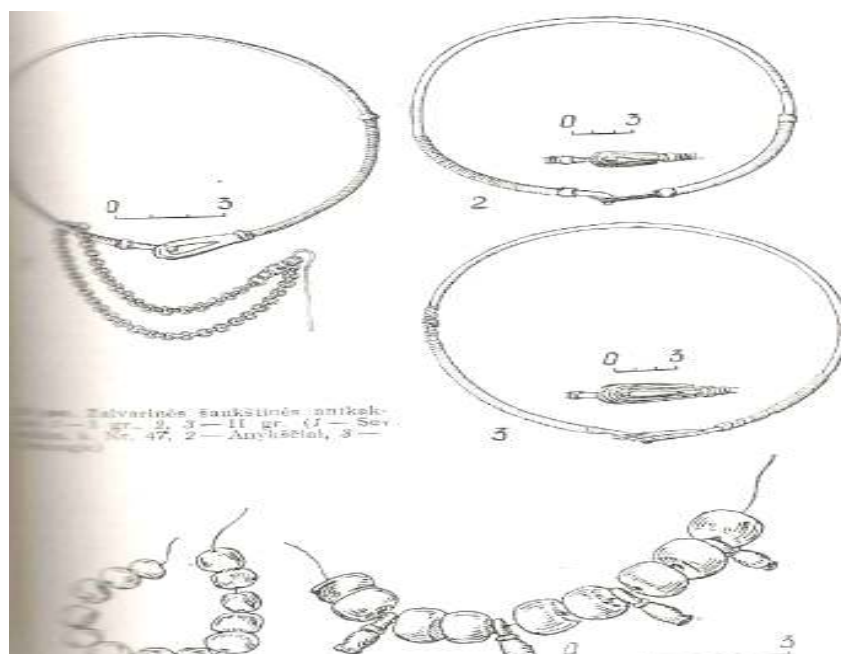
Archeologai ištyrė, kad aikštelės kultiniame sluoksnyje rasta ankstyvosios lipdytinės brūkšniuotu ir lygiu paviršiumi keramikos, geležinių peiliukų, ylių, akmeninių galastų. Aikštelės pietų rytinėje dalyje atkasta apie 18 m. Skersmens pastato liekanų, viduje rasta 2,6 – 3 m. akmenų grindinys ir prie jo keturių židinių duobės. Pylimas krautas iš akmenų ir plūktas moliu [37].

Apie Kurmaičių piliakalnį – kituose šaltiniuose

Gana dažnai piliakalniams buvo parenkamos kalvos didelės upės ir mažo upelio santakoje arba netoli jos. Kurmaičiuose – Akmenos ir Pilstupio santakoje.

Kai kuriuose piliakalniuose aptikta vien neaukštų pylimų. Senajame geležies amžiuje naudota ir sudėtingesnių įtvirtinimų. Antai Kurmaičių piliakalnyje, kuri tyrinėtojai skiria I tūkst. pr. m. e. pabaigai – III-IV m. e. a., aptiktas pylimas ir du grioviai, saugoję piliakalnį nuo mažiausiai gamtos kliūčių ginamos pusės. Iš pylimo pjūvio paaiškėjo, kad jis supiltas per vieną kartą. Statybai naudoti akmenys ir žemė. Didesnius krovė pylimo pakraščiuose tarsi sienelę vienas nuo kito, o vidų pripylė žemių ir primetė mažesnių akmenų. Šis pylimas buvo iki 1,6 m aukščio ir 8 m pločio pagrindu. Vidinėje ir išorinėje pusėje iškasta po 3,5 – 4 m pločio ir apie 1m. gylio griovį.

Labiausiai įtvirtintas senojo geležies amžiaus piliakalniais laikomi Kurmaičių (Lietuvos pajūris) ir Kunigiškių – Pajevonių (Užnemunė) [20, p. 270].

Kaklo apvaros, rastos Kurmaičių kaime [20, p.101]

PILKAPIAI. KAPYNINAI. MARKAPIAI

PILKAPYNAS, VADINAMAS PILALE ARBA MARKAPIAIS

Kurmaičių kaime, dešiniajame Akmenos krante. Apie 15 – 20 metrų į pietus yra kapinės, vadinamos kapeliais. Respublikinės reikšmės archeologiniai paminklai. Pilkapynė ištirta V-I a.pr.m.e., kuomet mirusiųjų palaikai buvo deginami. Mirusių deginimo paprotys labai senas. Šio pilkapio trimis koncentriniais akmenų vainikais apsuptoji centrinė aikštelė buvo išties grįsta nedideliais lauko akmenimis. Sudeginti mirusiųjų palaikai buvo supilti duobutėse virš centrinio akmenų grindinio. 1940 m. kaip kultūrinį paminklą išaiškino Kretingoje apsigyvenęs kraštotyrininkas Jonas Jablonskis.

1959m. įžvalgė Kretingos muziejaus mokslinis bendradarbis J. Mičkevičius. 1993m. – Julius Kanarskas.

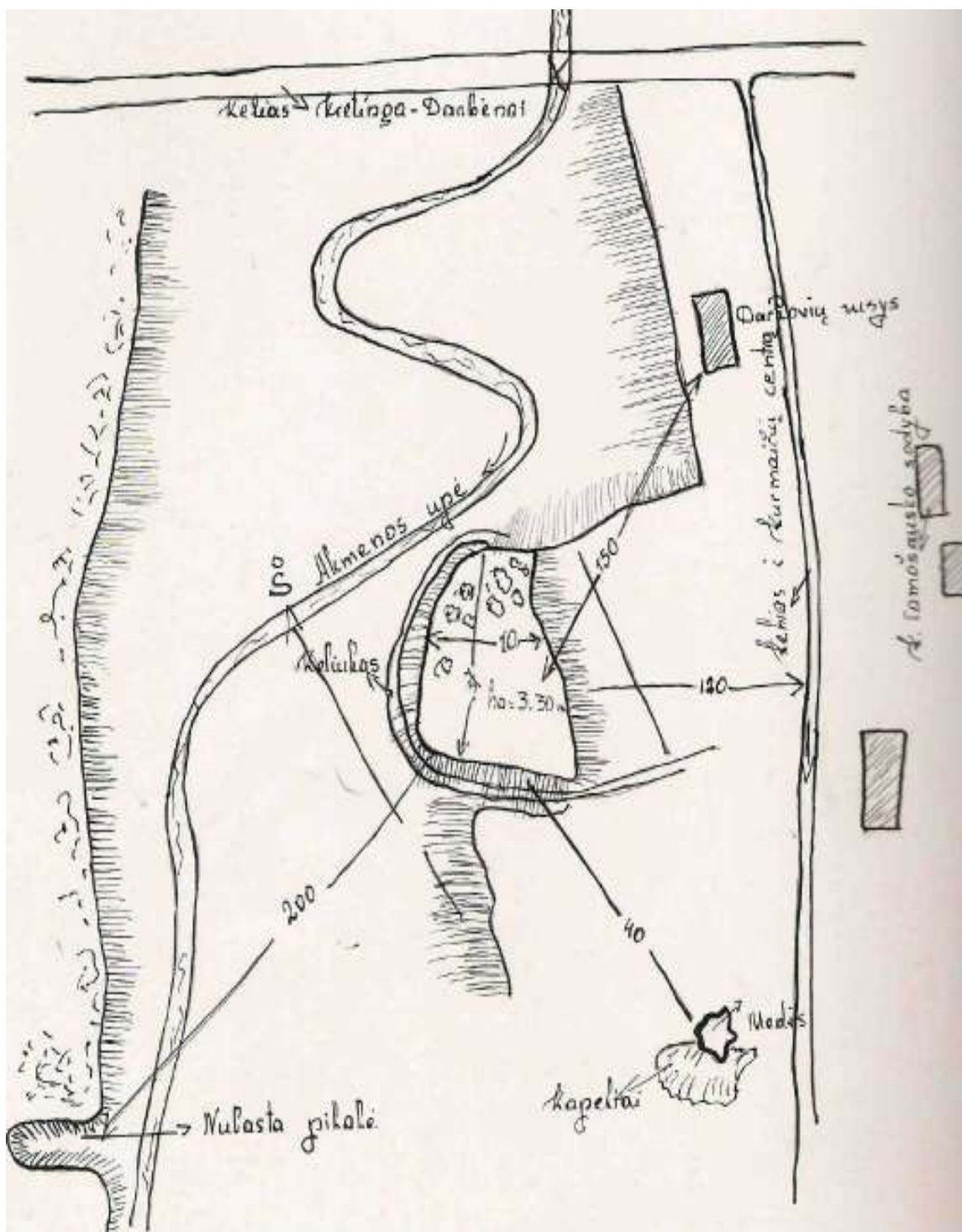
Bulviarūsius kasant rasta žalvarinių papuošalų, durtuvų peilis, žmonių kaulų, net karsto likučių.

Antanas Kiesus, kasdamas bulviarūsius, rado arklių kamanų žalvarinį žvangutį, pinigėlį plaukų pluoštelyje. Kasant bulviarūsius rasta žalvarinių žiedų, monetų. Viename kape 1954 m. rasta kamanų žalvarinis žvangutis, trys žalvariniai žiedai įvynioti į geltonų kasų pluoštelį. Užtiktos net medinio karsto vinys, labai daug žmogaus kaulų, kaukolių.

Kadaise pilkapyje buvo įrengtos kapinės, vadinamos markapiais. Kapeliuose buvo statomi mediniai kryžiai. 1910 m. audra nuvertė paskutinį kryžių ir daugiau žmonės neatstatė ir neatitaisė nei paminklo nei kryžiaus. Žmonės pradėjo kasti bulviarūsius nors archeologinė komisija buvo uždraudusi.

Seniau markapiuose vaidenosi.

Kurmaičių pilkapio, vadinamo Pilale arba Markapiais schema

*Archeologinis paminklo pasas, 1973 m. Pasą surašė Kretingos kraštotyros direktorius J. Mickevičius.
Iš Kretingos kraštotyros muziejaus archyvo [37]*

*Pilkapyną, vadinamąjį Pilalę arba Markapiais, Kurmaičių kaime žymintis paminklas.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

*Tūbausių pagrindinės mokyklos mokiniai prie kapinyno, kai dar nebuvo nuplėšta, lenta žyminti
Kurmaičių pilkapyną. Fot. D. Petreikienė*

KAPINĖS VADINAMOS MARKAPIAIS

Kapinės yra kaimo rytinėje dalyje, kaimo laukuose.

Vietos gyventojai pasakoja, kad buvusios senosios kaimo kapinaitės, kuriose mirusieji laidoti iki XV a.pab. – XIX a.pr. Pradėjus mirusiuosius laidoti tik Kretingos parapijos kapinėse, kapinaitės apleistos. Retsykiais jose buvo laidojami savižudžiai, nesantuokiniai vaikai.

Daug Kurmaitiškių kapinaitėse palaidota maro epidemijos metais, kuri šiose apylinkėse siautėjo 1709 – 1911 metais. Todėl kapinės pavadintos Markapiai.

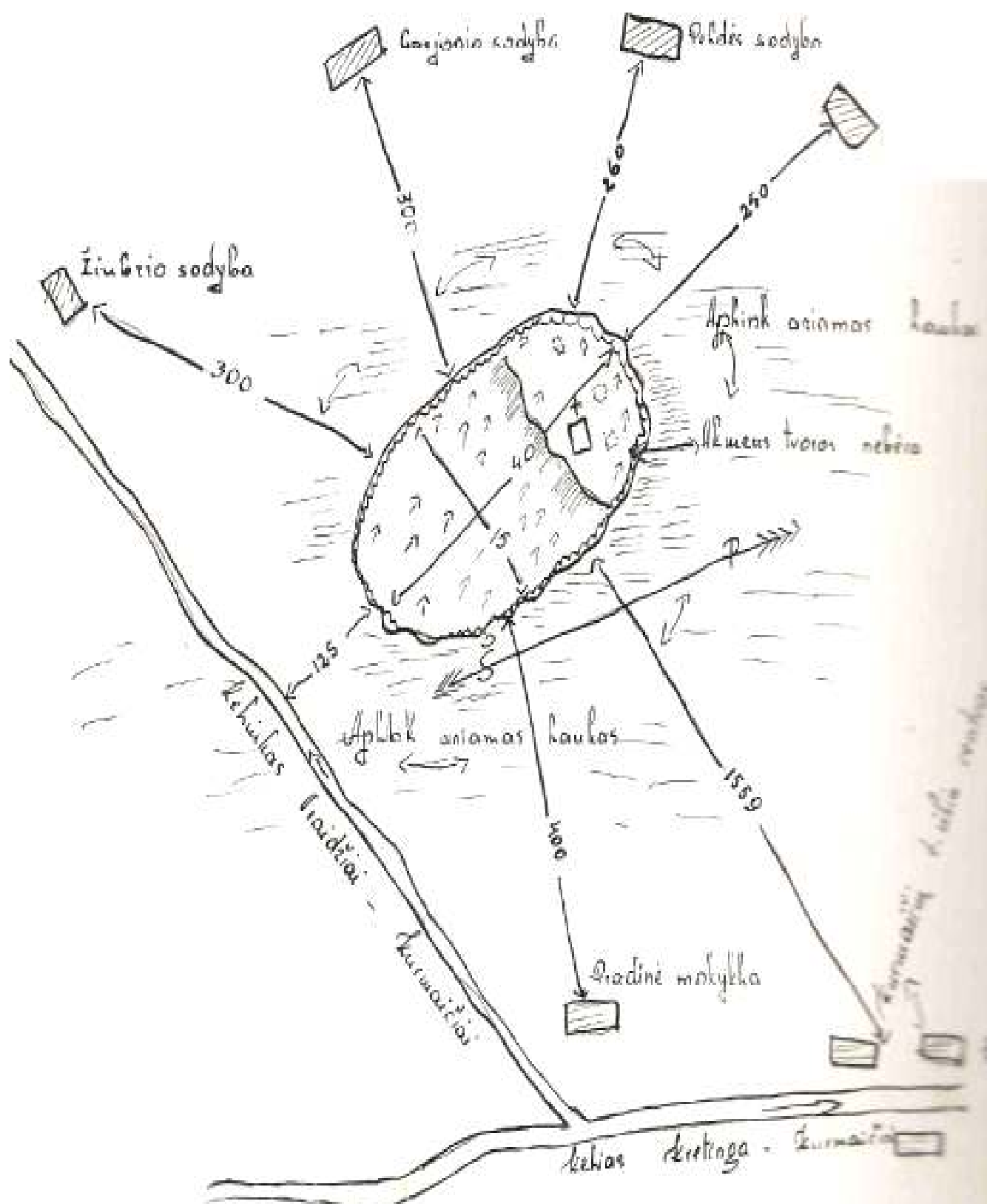
Kapinės buvo aptvertos iš stambių lauko akmenų sukrauta tvora-pylimu, kurią 1959 m. Kretingos plentų valdybos akmenškaldžiai suskaldė ir išvežė kelių tiesimui. Kapinės įrengtos vidury ariamų laukų esančiose kalvelėse ir tarp jų esančioje dauboje. Jos ovalo formos, apaugusios pavieniais dideliais medžiais(daugiausia pušimis). Medžiai auga ir palei kapinių pakraštį.

Kapinės kaip kultūros paminklą 1936 m. išaiškino Kretingos muziejaus darbuotojai.1959 m.jas žvalgė ir surašė Kretingos muziejaus darbuotojas Juozas Mickevičius.

1993 m. kapinės žvalgė ir aprašė Kretingos muziejaus darbuotojas Julius Kanarskas.

Nuo 1990 m. kapinės yra Lietuvos Respublikos istorijos ir paminklų apskaitoje [11].

Kurmaičių Markapių shema

Archeologinis paminklo pasas 1973 m. Pasą surašė Kretingos kraštotyros direktorius J. Mickevičius [37]

Kurmaičių Markapiai

Kurmaičių kapinės vadinamos Markapiais. Nuotr. J. Kanarsko, 1993 m.

Kurmaičių kapinės vadinamos Markapiais. Nuotr. R. Žilinskienės 2007 m.

2007 m. lapkričio 1 d. važiuojant pro Markapius D. Žilinskas kapeliuose pamatė degančią žvakelę. Apsilankius Markapiuose kitą dieną, pamatėme, kad kapeliuose yra dar vienas kryžius – metalinis. Niekas nežino kas uždega žvakutes, gal jos uždegamos kiekvienais metais visuose Kurmaičių kaimo senosiuose kapeliuose.

Kurmaičių Markapiai šiandien. Nuotr. D. Žilinsko, 2007 m.

KAPINĖS – PRANCŪZKAPIAI

Kapinės yra gyvenvietės centrinėje dalyje, apie 20 m. nuo gatvės (kelio į Tūbausius), Bendinės upelio kairiajame krante esančioje kalvelėje.

Senieji kaimo gyventojai pasakoja, kad kapinaitėse palaidoti 1812 m. žuvę ir mirę besitraukiančios prancūzų kariuomenės kariai. Esą Napoleonui pralaimėjus karą, grįžtant iš Rusijos palaidoti žuvę ir sušalę prancūzai. Pasak kitų pasakojimų, ties Kurmaičiais prancūzus užpuolė juos persekioję rusai. Mūšio metu žuvo daug prancūzų. Juos kurmaitiškiai palaidoję Bendinės krante esančioje kalvelėje. Dalis prancūzų buvę palaidota ir kaimyniniame Traidžių kaime.

Nuo to laiko kalvelę žmonės ėmę vadinti Prancūskapiais. Kapinaites aptvėrė iš lauko akmenų sukrauta tvora, tarpukaryje papildomai apjuosė medine statinių tvorele.

Po pirmojo pasaulinio karo, netoli kapinaičių, už kelio į rytus buvo A.Šilo sodyba, kurioje dirbant žemę rasdavo žalvarinių papuošalų. 1944 m. A. Šilo gyvenamą namą nukritusi bomba, padegė ir sudegino.

Nuo XIX a. kapinėse stovėjo medinė koplytėlė, o greta jos ant aukšto stulpo pritvirtinta šv. Florijono skulptūra, kuri tarpukaryje sunyko.

Koplytėlei sunykus, XIX a. pabaigoje gyventojai pastatė naują, kurią padarė ir šv. Jono skulptūrą drožė vietinis meistras Jonas Kniukšta.

Seniau kapinės buvo ūkininko J. Merkelio žemės sklype. Palei kapinių kalvelės papėdę ėjo senasis kelias į Tūbausius, kuris dvidešimto amžiaus septintame dešimtmetyje atitrauktas į rytų pusę. Šalia kelio prie užtvenkto Bendinės upelio stovėjo medinis vandens malūnas.

Apie kapines žmonės prisimena įvairių pasakojimų. Sako seniau vakarais ir naktimis kapinaitėse vaidendavosi: iš kapinių eidavusios ugnelės, prie kapinių tvoros degdavę pinigai.

Dar 1950 m. piktadariai išėmė skulptūrą, ją įmetė į upelį. 1956 m. koplytėlė atnaujinta.

Sovietmečiu kapinių tvoros buvo sunaikintos: medinė tvorelė nugriauta, o akmenų tvoros akmenys suskaldyti ir panaudoti kelių tiesimui.

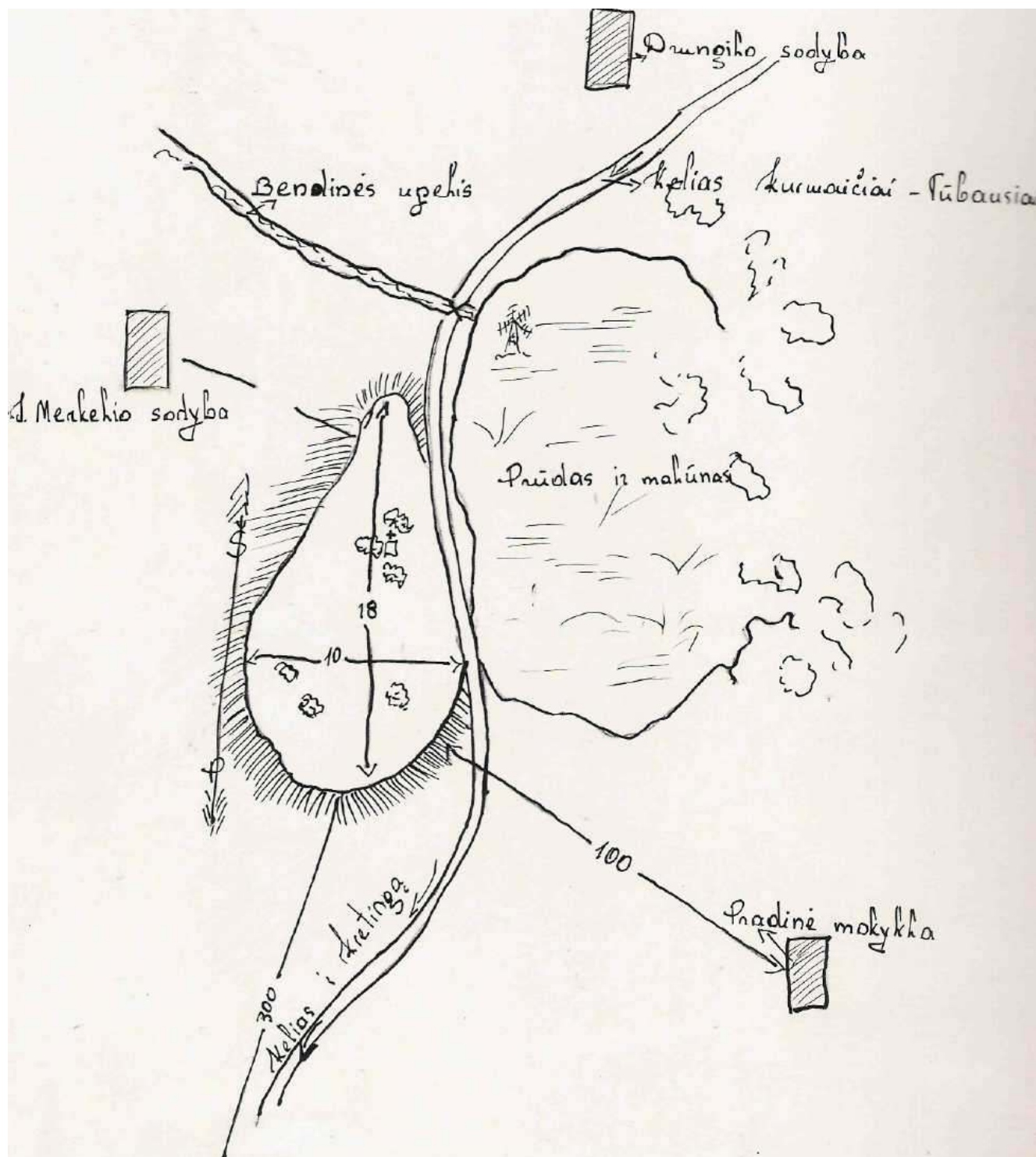
1959 m. kapines žvalgė Kretingos muziejaus darbuotojas Juozas Mickevičius. Jos surinktos medžiagos pagrindu 1972 m. kapinės, kaip Kurmaičių senkapis, buvo paskelbtas vietinės reikšmės archeologiniu paminklu.

1982 m. kapines žvalgė Lietuvos kultūros ministerijos mokslinės metodinės paminklų apsaugos tarybos archeologai. Ekspedicijos metu nustatyta, kad kapinės nėra archeologinis paminklas, todėl 1984 m. išbrauktos iš Lietuvos istorijos ir kultūros paminklų sąrašo.

Nuo 1990 m. kapinės yra Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apskaitoje.

1993 m. jas žvalgė Kretingos muziejaus darbuotojas Julius Kanarskas [11].

Kurmaičių kapinių – Prancūzkapių schema

Archeologinis paminklo pasas 1973 m. Pasą surašė Kretingos kraštotyros direktorius J. Mickevičius [37]

Kurmaičių kapinės vadinamos Prancūzkapiais bėgant laikui

Nuotr. J. Mickevičiaus, 1959 m.

Nuotr. Ž. Vaivadienės, 1981 m.

Nuotr. J. Kanarsko, 1993 m.

Kad ir kaip būtų keista, tačiau, nors kapinės nuo 1990 m. yra Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apskaitoje ir saugomos valstybės, tačiau laiko tėkmė ir žmogaus ranka nepaliko net pėdsako, kad kadaise čia būtų buvę laidojami žmonės.

Kurmaičių kapinės vadinamos Prancūzkapiais šiandien

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KAPINĖS VADINAMOS KAPELIAIS

Rašytinių duomenų apie kapines neturime. Vietos žmonės apie jas žino nuo seno. Jie kapines vadina tiesiog Kapeliais. Pasakojama, kad senovėje juose buvo laidojami žmonės. Kapeliai yra Kurmaičių kaimo pietinėje dalyje, žemėse, kuriose XVII a. susiformavo Tintelių kaimas, sunaikintas sovietmečiu. Todėl galima manyti, kad čia buvusios kaimo kapinaitės – Kapeliai, veikusios XVII – XVIII amžiais. XVIII amžiaus pradžioje siaučiant maro epidemijai, nuo šios baisios ligos buvo laidojami žmonės į šiaurę nuo kapinaičių, esančių aukštumos iškyšulyje.

1959 m. Kapinaitės mini Kretingos muziejaus darbuotojas J. Mickevičius.

1993 m. Kapinaites žvalgė Kretingos muziejaus darbuotojas J. Kanarskas.

Kapinaitės nėra įrašytos į Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų sąrašus.

Kapinaitės kitapus Akmenos upės. Nuotr. R. Žilinskienė 2007 m.

MAŽOJI KURMAIČIŲ KAIMO ARCHITEKTŪRA

Lietuvių liaudies mene vieną reikšmingiausių vietų užima mažosios architektūros paminklai (kryžiai, stogastulpiai, koplytėlės, koplytstulpiai). Visą XIX a. mediniai paminklai buvo statomi ne tik palaidojimų vietose – paminklai masiškai buvo statomi prie sodybų įvairiems šeimos gyvenimo įvykiams atminti, taip pat pakelėse, miškuose, prie upių.

Mediniai kryžiai, koplytstulpiai, koplytėlės XIX-XX a. pradžioje buvo gausiai statomi sodybose kaimuose, miesteliuose, kapinėse ir šventoriuose, pakelėse ir kryžkelėse, prie upių, ežerų ar stebuklais pagarsėjusiose vietose. Kryžių atsiradimas tiesiogiai susijęs su statymo intencijomis, kurios buvo įvairios: nuo individualių norų, prašymų ir asmens gyvenimo įvykių iki bendruomenės ar tautos istoriją žyminčių datų ir ypatingų įvykių (gamtos nelaimių, epidemijų, karų). Nuo intencijos priklausė paminklo pastatymo vieta – štai laukuose kryžiai statomi tikintis derliaus apsaugos, sodybose – prašant palaimos sodybos gyventojams [32].

Kurmaičių kaime yra trys kryžiai ir keturios koplytėlės.

KRYŽIAI

KRYŽIUS, STOVĖJĘS KURMAIČIŲ KAIMO CENTRE, VĖLIAU PERSTATYTAS DUOBLIENĖS SODYBOJE

Seniau esą buvęs Jonalio kryžius, prie kurio eidavo kaimo moterys giedoti “majaus” – gegužinių pamaldų. Banditai jį nupjovė. Kitas kryžius stovėjęs Kurmaičių gyvenvietės centre, kelio sankryžoje. Sovietiniais metais kryžius nugriautas. Nugriautą kryžių savo sodyboje pasistatė.

Kaimo centre buvęs kryžius, po nugriovimo perstatytas Duoblienės, savo sodyboje. Dabar šioje sodyboje gyvena A. Dočkis.

*Kaimo centre stovėjęs kryžius, (perstatytas) pastatytas Doublienės sodyboje.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

NAUJAS KRYŽIUS KAIMO CENTRE

Nepriklausomybės metais, pradėjus parapijai vadovauti Tėvui Leopoldui Šeifelei (Ernst Helmut Sheifele), 1995 m. tikinčiųjų iniciatyva, kaimo centre pastatytas naujas kryžius. Kryžiaus autoriai – R. Mažeika ir R. Bružas.

*1995 m. kaimo centre pastatytas kryžius. Kryžiaus autoriai R. Mažeika ir R. Bružas.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2006 m.*

KRYŽIUS S. IR J. STEPONKŲ SODYBOJE

1992 m. S. ir J. Steponkų sodyboje pastatytas kryžius, S. Steponkienės brolio Augusto Kieso – Laisvosios Lietuvos gynėjo, slapyvardžiu Jūra, 1950 m. sausio 10 d. nužudyto Rubulių miške, atminimui. Taip pat – tėvams, negrįžusiems iš Sibiro tremties, atminti.

*Kryžius S. ir J. Steponkų sodyboje.
Kryžiaus autorius R. Mažeika. Dievo kančių išskaptavo A. Puškorius.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

KOPLYTĖLĖS

KOPLYTĖLĖ, ESANTI JADVYGOS ŠALNIENĖS SODYBOJE

Pasak J. Šalnienės, „apie 1930 m. koplytėlę stovėjo Genčių kaimo kryžkelėje. Kryžkelė buvo kaimo viduryje. Šv. Mergelės Marijos statulėlė buvo sveika, tačiau pati koplytėlė buvo sutrūnijusi, stogelis kiauras. Koplytėlė buvo vadinama stebuklinga, visi nešdavo apžadus, prašydavo gero derliaus. Aukodavo kryželius karolius, veidrodžius, rožančius. Aukotų daiktų buvo ne tik viduje, bet ir koplytėlės lauko pusėje.

Ona Šalnienė susapnavo sapną: „Šv. Mergelė Marija bėga per laukus basa, sušlapusi“. Ona statulėlę parsinešė namo, pastatė ją kambaryje. Statybininkas Saukalas pastatė naują medinę koplytėlę, prie jų namų.

Kadangi koplytėlė buvo vadinama „stebuklinga“, Jadvyga Šalnienė, pasakoja, kad jos sesuo Janina davė apžadus. Esą gyvenimas buvo sunkus, dukra paklydusi, vyras miręs. Kartu su seserim jos nuprausė, aprengė statulą, papuošė gėlėmis, karoliais, uždėjo veliumą. Nuo tada gyvenimas susitvarkęs.

1979 m. mirus O. Šalnienei, koplytėlę su statula parsivežė į Kurmaičių kaimą, marti J. Šalnienė. Tais metais Kurmaičių tarybinis ūkis buvo pirmaujantis rajone, partinis org. sekretorius J. Šopaga daug kartų važinėjo, neleido, kad gyvenvietėje būtų pastatyta koplytėlė. Šalnienė reikalavimams nepakluso ir pasakė, kad švento daikto nelaikys užtvartėje, ir koplytėlė lapkričio pirmai buvo pastatyta sode, prie kelio, aiškioje vietoje.

Koplytėlė – archeologinis paminklas, saugomas valstybės. J. Šalnienė prižiūri, sutvarko. Šv. Mergelės Marijos statula medinė, lengva. Moterys pasakoja, kad muziejininkai nenustato iš kokio medžio padaryta, nėra nei suskilusi, nei sutrūnijusi. Anot J. Šalnienės nėra nustatyta ir kokio amžiaus ši statula.“

Jadvygos Šalnienės sodyboje esanti koplytėlė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Jadvygos Šalnienės sodyboje esanti koplytėlė iš vidaus. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KOPLYTĖLĖ, ESANTI A. IR V. MICKŲ SODYBOJE

Koplytėlės A. ir V. Mickų sodyboje Šv. Mergelės Marijos statulos amžius apie 100 metų. Koplytėlė buvo pastatyta V. Mickaus senelių sodyboje. Kai dalijo žemės rėžius, žmonės kūrė savo ūkius – vienkiemius. Senieji Mickai suvynioję Šv. Marijos statulą į drobule, parsivežė į naujuosius namus, tačiau statulai koplytėlės nepastatė. Statulėlė buvo pakelta ant aukšto. Mirus seniesiems Mickams ir vedus V. Mickui A.Navickaitę, jai besitvarkant ant aukšto, rasta statulėlė parnešta į kambarį.

1978 m. A. ir V. Mickai persikraustė į Navickų namus, Kurmaičių centre. Tuose namuose Aldona paskyrė statulai geriausią kambarį. Pasistačiusi statulą ant staliuko, patyliukais meldavosi. Per „majų“ – gegužines pamaldas – ateidavo kaimo moterys melstis.

2000 m. pastatė mūrinę koplytėlę, statula pastatyta į koplytėlę, kurią pašventino Tūbausių kaimo parapijos klebonas Tėvas Leopoldas.

Plecida Girdenienė 1986 m. persikraustė į Kurmaičius, kartu parsiveždama Šv. Marijos statulėlę, kurią laikė kambariye. Kartu su A. Mickiene statulėlę sutvarkė, perdažė ir pastatė į A. ir V. Mickų sodyboje esančią koplytėlę. Manoma, kad (statulėlė) archeologinis paminklas, nes sovietiniais laikais atvažiuodavo (darbuotojai) iš muziejaus.

A. ir V. Mickų sodyboje esanti koplytėlė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KOPLYTĖLĖ, ESANTI D. IR A. ANUŽIŲ SODYBOJE

D. Anužienės tėvas J. Vaškys iš Naujokų kaimo laukuose rado koplytėlę. Manoma, kad tai buvo P. Butkaus (sodyboje) koplytėlė. J. Vaškys susirinko visas išdraskytąsias lenteles ir atstatė koplytėlę, įdėjo statulą. Mirus J. Vaškiui, koplytėlė su Šv. Mergelės Marijos statulėle prižiūrėjo P. Pazdrazdytė, jai numirus, kurį laiką koplytėlės niekas neprižiūrėjo. D. Anužienė (J. Vaškio dukra) parsivežė statulėlę į savo sodybą. Ją sutvarkė, perdažė. Kaimo moterys eina giedoti gegužinių pamaldų – „majaus“.

A. Anužienės sodyboje esanti koplytėlė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

*A. Anužienės sodyboje esančios koplytėlės vidus: Šv. Mergelės Marijos statulėlė.
Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.*

KOPLYTĖLĖ, ESANTI D. IR A. TIŠKŲ SODYBOJE

Koplytėlė su Marijos ir Kristaus prie stulpo skulptūromis – vietinės reikšmės dailės paminklas. D. Tiškienė nieko įdomaus nežino apie tą koplytėlę. Anot D. Jonušienės, koplytėlė stovėjusi jų sodyboje ir buvusi jos vyro, A. Jonušo, tėvo pastatyta. Ją pasisavinusi A. Tiškienė. Danguolė Tiškienė (A. Tiškienės marti) sakė, kad Marijos galva peršauta, gaudant partizaną Augustiną Kiesų – Jūrą, susišaudymo metu. Marijos statulėlę sutvarkė, pastatė naują koplytėlę, prižiūri [35].

Koplytėlė, esanti D. ir A. Tiškų sodyboje. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KURMAIČIŲ PAGRINDINĖS GATVĖS ŠIANDIEN

Žalioji gatvė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Darželio gatvė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Akmenos gatvė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Liepų gatvė. Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

KURMAIČIŲ KAIMO KRAŠTOVAIZDIS

Kurmaičių užtvankos – Kurmaičių marių vaizdai

Nuotr. D. Slavinskienės, 2006 m.

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

Nuotr. R. Žilinskienės, 2007 m.

LITERATŪRA

1. AMBRAZAS, G. Operos dainininkės iš Lietuvos geidžia pasaulis. Vakaro žinios, 2007, balandžio 4, p. 12.
2. DOBILAS, A. Aštuntas milijonas kiaušinių. Švyturys, 1975, spalio 9. p. 1.
3. DRUNGILIENĖ, G. Nuniokojo baigiamą įrengti skalbyklą: [teisėtvara]. Pajūrio naujienos, 2002, spalio 18, p. 5.
4. DRUNGILIENĖ, G. Pacientus medikai pasitinka renovuotose patalpose. Iš Pajūrio naujienos [interaktyvus]. 2007, vasario 9 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pajurionaujienos.com/index.php?act=exp&sid=1038>>.
5. DRUNGILIENĖ, G. Pajūrio naujienos, 2001.
6. DRUNGILIENĖ, G. Verslininko pomėgis – nuotraukose sustabdytos akimirkos. Pajūrio naujienos, 2001, gegužės 18, p. 5.
7. DUNAUSKAITĖ, D. Po tėviškės dangumi užgimusios dainos. Pajūrio naujienos. 1999, kovo 9, priedas “Smiltys”, p. 3.
8. GRIEŽIENĖ, A. Kurmaičių bendruomenė į vandens branginimą reagavo santūriai. Švyturys, 2003, lapkričio 22, p. 3, 8.
9. KAMAŠAUSKAS, A. Trumpai. Švyturys, 1976, spalio 8.
10. KAMAŠAUSKAS, A. Vėl kurmaitiškiei. Švyturys, 1976, birželio 9.
11. KANARSKAS, J. Kurmaičių gyvenvietė [rankraštis]. Kretinga, 1993. Kretingos muziejaus archyvas, 30 lap.
12. KAREČKAITĖ, A. Vaikystėje duotas pažadas pastatyti kryžių – ištesėtas. Pajūrio naujienos, 2001 birželio 19, p. 4.
13. Kas mano viduj, tas mano eilėraščiuose. Pajūrio naujienos, 1999, kovo 14, priedas “Smiltys”, p. 2.
14. Kretingos rajonas. Vilnius: AB „VILSPA“, 25 p. ISBN 9986 – 509 -62 -9.
15. Kretingos žodžio meistrai: rinktinė. Klaipėda: “Libra Memelensis”, 2004, 168 p. ISBN 9955 – 544 – 23 – 6.
16. KRIŠTUPAS, A. Dviem mėnesiais anksčiau. Švyturys, 1975, gruodžio 11, p.6.
17. KUKLYS, A. Visi savi, visi pažįstami. Švyturys, 2000, gegužės 31, p. 6.

18. Kurmaičiai – Kretingos r. sav. Iš Maps.lt: Žemėlapiai visiems [interaktyvi duomenų bazė]. UAB HNIT-BALTIC, 2001-2006. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.maps.lt>>.
19. Liaudies kultūra. 2000, 8 nr.
20. MICHELBERTAS, M. Senasis geležies amžius Lietuvoje: I-IV a. Vilnius: Mokslas, 1986, 270 [1] p.
21. PEČIŪKONIS, A. Kurmaičiai. KGS “Objektyvas”, 1988, vaizdo juosta.
22. PETRAITIENĖ, S. Skalbykla, kurios šalyje dar nėra. Švyturys, 2002, rugsėjo 4, p. 1-2.
23. PUIŠIENĖ A. Kiaušinių ir vištienos gaminių – į firminę parduotuvę. Pajūrio naujienos, 2002, balandžio, 2. p. 3.
24. PUIŠIENĖ A. Kurmaičių vištos gyvens kaip Europos Sąjungoje. Pajūrio naujienos, 2002, spalio, 26. p. 2.
25. RUSNYS, Z. Pavasario darbai prasidėjo. Švyturys, 1973, kovo 22, p. 3.
26. STONKUVIENĖ, L. Kaip sekasi P. Varkojo ėmonei? Švyturys, 2002, rugsėjo 28, p. 1.
27. STONKUVIENĖ, L. Dovanų gavo pavėsinę. Švyturys, 2005, birželio 1, p. 1.
28. STRAKŠYS, A. Grumtynės kasdienybėje. Vilnius: [UAB "Gelspa"], 2002, 77 [3] p. ISBN 9955 – 539 -03 -8.
29. ŠERNAS, P. Paštininkai: publicistika. Jonava: Jonava, 2005, 211 [1] p. ISBN 9955-621-30-3.
30. ŠIMKUS, J. Darbo veteranas, pavyzdingas vairuotojas. Švyturys, 1992, rugpjūčio 28.
31. Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986, t. 2, 702 [2] p.
32. URBONIENĖ, S. Nauja elektroninė knyga “Kryždirbystė Lietuvoje”. Liaudies kultūra, 2006, 4 nr., p. 61 – 63.
33. VAŠKYTĖ, V. Gimtadienį šventė trys bendruomenės. Pajūrio naujienos, 2006, birželio 29, p. 3.
34. VENCKUS B. Milijonai kiaušinių. Švyturys, 1985, liepos, 23. p. 2.
35. ŽILINSKIENĖ, R. Kurmaičių kaimo koplytėlės, koplytstulpiai ir kryžiai, [rankraštis]. Kurmaičiai: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Kurmaičių filialas, 2004, lap. 20.
36. ŽILINSKIENĖ, R. Tremtis... [rankraštis]. Kurmaičiai: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Kurmaičių filialas, 2005, lap. 40.

37. [Kurmaičių paukšt. taryb. ūkyje esantis archeologiniai paminklai: Archeologinių paminklų pasai [rankraštis]. [Parengė J. Mickevičius]. [Kretinga]: Kretingos kraštotyros muziejus, 1973]
38. [Valatkienės, A. laiškas]. [Panevėžys], 2006, 2 lap. Nuotr. Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Kurmaičių filialas.
39. 1941-1952 metų Lietuvos tremtiniai: sąrašas. Vilnius: Vidaus reikalų m-ja, 1993, kn.1, 549 [2] p.